

nummer 4/1980

W

wetenschappelijk

O

onderzoek- en

D

documentatie

C

centrum

Justitiële verkenningen

Inhoud

Blz.

- 3 **Voorwoord**
- 4 **C. Pfeiffer** *Het Brücke-project München, een bijdrage aan de hervorming van het jeugdstrafrecht*
- 14 **I. Waller** Het verbeteren van het strafrechtelijk beleid door organisatie van het onderzoek
- 25 **L. E. Kopolow** Eisen van patiënten in de geestelijke gezondheidszorg
- 33 **A. Lovegrove** Het vonnissen van personen die veroordeeld zijn wegens rijden onder invloed

Literatuuroverzicht

Algemeen

Strafrecht en strafrechtspleging

Criminologie

Gevangeniswezen

Reclassering

Kinderbescherming

Politie

Boekwerken

Voorwoord

Deze gevarieerde aflevering van Justitiële Verkenningen, bestaande uit vier afzonderlijke artikelen in bewerkte vorm, wordt geopend met een artikel van Pfeiffer. Centraal hierin staat de vraag in hoeverre binnen het jeugdstrafrecht de opvoedingsgedachte boven de traditionele strafrechtprincipes dient te prevaleren. Uiteengezet wordt hoe in het zogenaamde Brücke-project te München bepaalde nieuwe sociaal-pedagogische methoden voor jeugdige delinquenten zijn ontwikkeld en toegepast en in hoeverre dit project inmiddels effect heeft gehad.

3 In het artikel van Waller wordt een aanzet gegeven tot het verbeteren van het strafrechtelijk beleid door organisatie van het onderzoek. In 'Eisen van patiënten in de geestelijke gezondheidszorg' gaat Kopolow in op de kritiek waaraan de psychiatrie momenteel bloot staat. Aan het slot geeft hij een opsomming van een aantal fundamentele rechten en vrijheden waarover patiënten zijns inziens dienen te beschikken.

Het laatste artikel van Lovegrove gaat over de wijze van straffen van personen in Australië die veroordeeld zijn wegens het rijden onder invloed. De auteur stelt een alternatieve straf voor die volgens hem meer effect zou hebben dan het (conventionele) intrekken van het rijbewijs.

Het Brücke-project München*

Een bijdrage aan de hervorming van het jeugdstrafrecht.

door C. Pfeiffer

Vanaf april 1978 is in München het zogenaamde Brücke-project van start gegaan. In dit project worden nieuwe sociaal-pedagogische methoden in het kader van opvoedingsmaatregelen bij jeugdige delinquenten ontwikkeld en toegepast.

4 Het project is als onderzoeksproject binnen de universiteit van München ontwikkeld en wel binnen de faculteiten criminologie, jeugdrecht en strafrecht.

In dit artikel wordt van dit project verslag gedaan. Na een korte belichting van de historische ontwikkelingen welke voor het ontstaan van het project van belang zijn geweest, wordt de politieke doelstelling van het project aangegeven en als laatste komen doel en methoden van het begeleidend onderzoek ter sprake.

I. 'Opvoeden of straffen?' – De historische achtergrond van het project

Al sinds jaar en dag houden criminologen zich bezig met de vraag in hoeverre er binnen het jeugdstrafrecht de voorkeur gegeven moet worden aan de opvoedingsgedachte boven de traditionele strafrechtprincipes.

In de eerste Jeugdwet van 1923 werd aan het opvoedkundig aspect weliswaar de voorkeur gegeven, maar in de praktijk werd dit maar op

* Dit is een verkorte weergave van: Das Projekt der Brücke e. V., München. Ein Beitrag zur 'inneren Reform' des Jugendkriminalrechts und zur Sanktionsforschung im Bereich der Weisungen und Zuchtmittel. In: Kriminologisches Journal, 11e jrg., nr. 4, 1979, blz. 261–281.

zeer beperkte schaal ten uitvoer gebracht. In 1953 is in de Bondsrepubliek een gelijksoortige ontwikkeling als die van 1923 te constateren. In de jeugdwetgeving worden de pedagogische elementen binnen het jeugdstrafrecht opnieuw sterk benadrukt en ook is een zelfde gedachtingang terug te vinden in de hierover verschenen literatuur. In de praktijk pakte het echter anders uit. In de eerste tien jaar na het in werking treden van de wet werd bij ongeveer 80 procent van de veroordeelde jongeren straffen opgelegd. Bij maar 10 procent van de veroordeelden was er sprake van een opvoedingsmaatregel.

Kritiek op een dergelijke gang van zaken bleef niet uit. De kritiek op de repressieve behandeling van jeugdige delinquenten leidde tot een algehele kritiek op het jeugdstrafrecht. Naar aanleiding van een discussiedag in 1965 kwamen met hervormingsvoorstellen voor het jeugdrecht:

- 5
- de strafrechtelijke verantwoordelijkheid zou op 16 jaar gesteld moeten worden,
 - de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongeren tot 18 jaar zou beperkt moeten worden tot alleen zeer zware gevallen,
 - strafrechtmaatregelen zouden alleen dan mogen worden toegepast, wanneer het ook opvoedkundig noodzakelijk werd geacht.

Gezien de vele bezwaren, die naar aanleiding van deze hervormingsideeën geuit werden, konden deze voorstellen niet geconcretiseerd worden. De discussie stagneerde omdat zij zich voornamelijk beperkte tot de tegenstelling die er bestond tussen de aanhangers van de opvoedkundige benadering en die van de strafrechtelijke benadering. Wat er in feite ontbrak was de ontwikkeling en de praktische uitvoering van alternatieve behandelingsmodellen ten behoeve van jeugdrechters en maatschappelijk werkers.

Voor een dergelijk experiment was er de laatste tien jaar in de Duitse Bondsrepubliek wel veel belangstelling, maar van een daadwerkelijke uitvoering in de praktijk, waarbij nieuwe behandelingsmethoden gekoppeld aan onderzoeksbegeleiding, ontwikkeld worden, is in tegenstelling tot de Anglo-Amerikaanse landen, hier nog nauwelijks sprake.

Een eerste stap in deze richting is het in 1979 opgezette Brücke-project.

II. De politieke doelstelling van het Brücke-project

In de discussies over mogelijke maatregelen die genomen zouden kunnen worden naar aanleiding van het delinquente gedrag van jongeren, zijn drie methoden van sociale controle te onderscheiden:

- de van het strafrecht afgeleide strategie van leedtoevoeging afhankelijk van de ernst van het delict,
- het geven van sociaal-pedagogische hulp, afgestemd op de problematiek van de dader,
- de in de Anglo-amerikaanse landen wijdverbreide 'diversion'-methode; deze methode is gericht op het zoveel mogelijk vermijden van stigmatiserende methoden binnen de formele rechtspraak, ten gunste van informele sociale controlemechanismen.

6

In verband met de theorie-ontwikkeling van het Brücke-project deden zich naar aanleiding van het bovenstaande twee vragen voor:

- welke waarde hebben deze verschillende mogelijkheden voor het huidige jeugdrecht in de praktijk,
- in hoeverre hebben deze methoden speciaalpreventieve werking?

Wanneer men het heeft over sancties in het jeugdstrafrecht, dan wordt de preventie over het algemeen als hoofddoel gezien. De dader moet immers, door het toepassen van bepaalde maatregelen, er toe gebracht worden om in de toekomst geen verdere strafbare feiten te plegen, of anders geformuleerd: een criminele carrière moet worden vermeden.

In de praktijk probeert men dit doel over het algemeen te bereiken door middel van leedtoevoeging afhankelijk van de ernst van het delict. De angst voor hernieuwde en dan meestal strengere straffen zou recidive tegengaan. Formeel wordt deze methode ook wel genoemd: 'Opvoeding door middel van straf'. Naast het individuele afschrikkingseffect is men er hier ook op gericht om de mate van de schuld en de zwaarte van de daad medebepalend te laten zijn voor de leedtoevoeging. De meest voor-

komende sancties zijn geldboete, het arrest en de jeugdgevangenisstraf.

Maatregelen die er op gericht zijn om de problemen op te lossen die in verband staan met delicten van jongeren worden zelden toegepast. Weliswaar is er de laatste acht jaar een stijgende tendens waar te nemen om dergelijke maatregelen toe te passen, maar het totale aantal toepassingen van dergelijke maatregelen, neemt in het geheel van strafopleggende maatregelen slechts 10,2 procent in.

De derde methode 'de diversion', speelt in het geheel van de strafrechtpraktijk nog een zeer ondergeschikte rol.

De vraag, welke van de drie hierbovengenoemde strategieën in verband met de preventieve werking bij delinquente jongeren de voorkeur verdient, kan maar ten dele beantwoord worden. Onderzoek heeft aangetoond dat ongeveer een derde van de jongeren aan wie een gevangenisstraf werd opgelegd, in feite ongeschikt hiervoor bleek.

7

Eisenhardt stelde op grond van een omvangrijk onderzoeksproject naar de praktijk van gevangenisstraffen bij 27 jongeren vast, dat gevangenisstraf eerder een socialisatietekort bewerkstelligt en de kans op een criminele carrière doet toenemen.

Aan de andere kant is de zogenaamde afschrikkingshypothese, op grond waarvan de praktijk haar overwegend repressieve maatregelen rechtvaardigt, tot nu toe niet weerlegd. Integendeel, Amerikaanse onderzoeken tonen aan dat deze methode positieve resultaten oplevert. Het is bij deze onderzoeken echter niet duidelijk welk aspect er dan precies een afschrikkende uitwerking heeft op de delinquente jongeren. Misschien is het wel de reactie van de ouders of het eerste contact met de politie. Wanneer deze laatstgenoemde mogelijkheden door middel van onderzoek ondersteund zouden kunnen worden, dan zou dit pleiten voor de zogenaamde 'diversion'-strategie.

Nog een laatste opmerking: als men er van uitgaat dat delinquent gedrag beschouwd moet worden als een bepaalde vorm van probleemoplossend gedrag, dan lijken die sociaal-pedagogische maatregelen gerechtvaardigd die gericht zijn op 'niet-criminele' oplossingsstrategieën.

Bij het opzetten van het Brücke-project hebben de volgende overwegingen een rol gespeeld: 'Zowel geldboete als gevangenisstraf dragen het risico in zich de veroordeelden te schaden'. Deze stelling is voor wat betreft de gevangenisstraf door middel van onderzoek onderbouwd. Wat betreft de geldboete berust deze stelling op de veronderstelling dat een deel van de veroordeelden, om aan de noodzakelijke middelen te komen, nieuwe strafovertradingen begaat. Vooral bij jongeren waarbij de delicten beschouwd kunnen worden als een reactie op specifieke problemen, lijken deze strafmaatregelen deze problemen eerder te vergroten dan dat ze bijdragen tot de oplossing van deze problemen.

8

Een alternatief voor deze beide sancties is de tewerkstelling (werken in plaats van zitten). Evenals bij geldboete en bij de gevangenisstraf is de zwaarte van de maatregel variabel. Op deze wijze komt deze maatregel desgewenst overeen met een behoefte uit de praktijk, namelijk om door middel van zware of minder zware maatregelen op te leggen, uiting te kunnen geven aan de ernst van de overtreiding van bepaalde normen.

Hiernaast heeft de tewerkstelling boven geldboete en gevangenisstraf het voordeel dat zij de mogelijkheid heeft om de aard van de arbeid aan te passen aan de problemen van de dader. Hiermee wordt de kans op sociaal leren vergroot. Voorts zou de tewerkstelling een positieve uitwerking kunnen hebben op de werkhouding van de jongeren, wanneer het tenminste lukt om de jongeren bepaalde succesvolle werkervaringen te laten opdoen. Wanneer de tewerkstelling op een dergelijke manier zou willen functioneren, dan zou er eerst een aantal voorwaarden vervuld moeten zijn, zoals:

- het beschikken over een zo breed en gedifferentieerd mogelijk arbeidsaanbod, zodat elke jongere werk krijgt dat aangepast is aan zijn vaardigheden en specifieke behoeftes,
- de mogelijkheid om afspraken over tijdsduur en soort van arbeid te maken met zowel de werkinstelling als met de jongere zelf. Dit om het arbeidsverzuim tot een minimum te beperken,
- de maatschappelijk werker en de instelling

waar het tijdelijk werk wordt verricht, moeten nauw met elkaar in contact staan hetgeen ertoe bij moet dragen dat de jongere op een pedagogisch verantwoorde wijze op de arbeidsplaats benaderd en behandeld zal worden.

Samengevat kan gesteld worden dat de tewerkstelling een maatregel is, die zowel strafelementen als op het probleem afgestemde hulp in zich heeft. In vergelijking met geldboete en gevangenisstraf is deze maatregel veel meer gericht op preventie en met name in vergelijking met gevangenisstraf lijkt deze maatregel een mildere vorm van sanctie te zijn. Hierbij zij opgemerkt dat het in verband met het afschrikings-effect in feite niet gaat om de kwaliteit van de sanctie, maar om de geloofwaardigheid van de sanctie.

9 Een tweede doelgroep waar het Brücke-project zich op heeft gericht, zijn de jongeren die meerdere malen wegens lichte en middelzware overtredingen in aanraking zijn gekomen met justitie, maar die wegens hun specifieke omstandigheden niet voor een arrest in aanmerking komen. Wanneer ook het opleggen van een jeugdgevangenisstraf bij deze groep niet geëigend is, dan kan de 'ondertoezichtstelling' ('Erziehungsbeistand') bij de jongeren van veertien tot zeventien jaar een gepaste maatregel zijn. Bij de bijna achttien-jarigen is deze maatregel echter niet mogelijk. Voor de zeventien- tot een-en-twintig-jarigen is in de wet als alternatief opgenomen dat zij zich onder de hoede van een maatschappelijk werker kunnen stellen (Betreuung).

Het voordeel van deze maatregel boven de meer gedwongen reclasseringshulp krachtens een voorwaardelijke veroordeling, is de mogelijkheid voor de cliënt en voor de maatschappelijk werker om tot een 'vrijere' dialoog te komen. Bovendien kunnen bepaalde sociaal-pedagogische inzichten hierdoor beter tot hun recht komen. De mogelijkheid om bij voorwaardelijk veroordeelden bij het niet nakomen van afspraken met vrijheidsbeneming te reageren, lijkt weinig bevorderlijk te zijn voor een open communicatie tussen maatschappelijk werker en cliënt. Er wordt in de praktijk daarom ook slechts in uitzonderingsgevallen van

gebruik gemaakt.

De periode gedurende welke men aan de hoede van de maatschappelijk werker is toevertrouwd bedraagt over het algemeen één tot twee jaar. Het aantal cliënten van de maatschappelijk werkers ligt, voor zover bekend, tussen 35 en 50.

In het Brücke-project past men, voor wat betreft de duur van de maatregel en het cliënten-aantal, een andere methode toe, waarbij men zich heeft gericht op ervaringen die hiermee in Engeland zijn opgedaan. In 1975 is daar een experiment van start gegaan, waarbij de maatschappelijk werkers slechts twaalf cliënten onder hun hoede hadden, voor een periode van maar zes maanden. Hierdoor was een zeer intensieve begeleiding mogelijk en kon de nadruk, door het korte tijdsbestek, worden gelegd op het komen van hulp tot zelfhulp. De afhankelijkheids- en stigmatiseringsproblematiek van de cliënt werd door het toepassen van deze methode gereduceerd.

10

Vóór het van start gaan van het Brücke-project werd in München de maatregel van 'Betreuung' altijd samen met de arreststraf opgelegd. In het Brücke-project neemt men deze gang van zaken in zoverre over dat aan de jongeren naast deze maatregel gelijktijdig een arbeidsplaats wordt aangeboden.

Daar de maatschappelijk werkers van het Brücke-project de helft van hun tijd nodig hebben voor de organisatie van de werkzaamheden, hebben zij elk maar vijf tot zeven jongeren onder hun hoede. Wekelijks vindt er een teambespreking plaats over de gang van zaken met de verschillende cliënten. Al drie maanden na het van start gaan van het Brücke-project kwam uit een tussentijdse beoordeling naar voren, dat jongeren over het algemeen snel te motiveren waren voor de tewerkstelling. Dit gegeven had kennelijk ook een positieve uitwerking op de rechters. Het bleek namelijk dat verschillende rechters eerder de mogelijkheid van tewerkstelling als uitspraak aangrepen dan in de beginperiode van het Brücke-project.

III. Doel en methoden van het begeleidend onderzoek

Het is opvallend dat de onderzoeksmethoden en vraagstellingen van het begeleidende pro-

jectonderzoek, zich stapsgewijs vanuit de projectpraktijk hebben ontwikkeld.

Op de voorgrond stond in de eerste plaats de interesse voor de realisering van het project. Daarom werd dan ook als eerste aandacht besteed aan de vraag in hoeverre het project door de rechterlijke macht en door de advocatuur geaccepteerd werd. Hieruit volgde de onderzoeksvraag welke kenmerken de jongeren hebben die een tewerkstelling en/of een 'Betreuning' voor de tijd van een half jaar opgelegd krijgen. Voor het beantwoorden van deze laatste vraag werd een totaal-overzicht van gegevens van alle Brücke-cliënten gemaakt om zo tot een analyse te kunnen komen van het in de praktijk tot stand komen van de sanctie van tewerkstelling. Van 1 juli 1978 tot 30 juni 1979 werd aan 2200 Brücke-cliënten een gestandaardiseerde vragenlijst ter invulling voorgelegd. Naast persoonlijke gegevens hadden de vragen betrekking op algemene levensomstandigheden zoals, inkomen, familie-omstandigheden, crimineel verleden, opleiding e.d. Tevens waren er een aantal vragen opgenomen die betrekking hadden op de rechter, die tot de tewerkstelling had besloten. Hierdoor hoopte men inzicht te kunnen krijgen in de besluitvormingsprocessen welke bij een rechter in verband met het nemen van een maatregel (i.d.g. van tewerkstelling) een rol zouden kunnen spelen.

11

Daar het doel van het project is het realiseren van alternatieve sancties voor gevangenisstraf, had men in het onderzoek ook de gegevens betrokken van jongeren die wel gevangenisstraf gehad hadden. Men had hiertoe dezelfde gestandaardiseerde vragenlijst afgenomen. Het betrof in dit geval ongeveer duizend jongeren. Door middel van de verkregen gegevens zou men nu kunnen onderzoeken in hoeverre de wijze van procesvoeren en het uitspreken van vonnissen per rechter varieerde met betrekking tot bepaalde strafbare feiten of strafbare daders. Ook kan men op grond van deze gegevens enig inzicht krijgen in de rechterlijke besluitvormingsprocessen. De subjectieve momenten binnen deze besluitvormingsprocessen, kunnen door middel van de verkregen gegevens echter niet nader worden beoordeeld en ook kan men op grond hiervan geen objectief

beeld krijgen van de interacties die tussen de verschillende partijen in de rechtzaal plaatsvinden en mede van invloed kunnen zijn op de besluitvorming. Interpretatie van de verkregen gegevens door de betrokkenen zelf zou er toe bij kunnen dragen dat er een beter inzicht ontstaat over de sociale werkelijkheid inzake de besluitvormingsprocessen. Om deze reden werd bij elke rechter een vrij grof voorgestructureerd interview afgenomen, waarin opvattingen over deviantie-theorieën, beeldvorming van jonge delinquenten en taakopvattingen als jeugdrechter aan de orde kwamen.

12

De tweede onderzoeksvraag heeft betrekking op de kwestie hoe de jongeren zelf de tewerkstelling ervaren hebben. Het onderzoek naar het resultaat van de genomen maatregel staat in nauw verband met de vraag wat het geheel aan maatregelen (werkwijze, opvang en dergelijke) voor de jongeren betekend heeft en wat de invloed ervan is geweest op hun leven en wat er eventueel allemaal door veranderd is.

Het derde onderzoekspunt heeft betrekking op de 'Betreuung' voor de duur van een half jaar. Vanaf november 1978 is deze maatregel binnen het Brücke-project toegepast. In 1980 zal men beginnen met de hierop betrekking hebbende onderzoeksfase.

IV. De uitwerking van het project op de praktijk van de Münchener jeugdrechtspraak; eerste resultaten

Op dit moment kan er slechts een globaal overzicht gegeven worden van de gegevens die uit de veroordelingsstatistieken van het onderzoek, in vergelijking met het vorige jaar, naar voren zijn gekomen.

Hieruit is gebleken dat door toedoen van het Brücke-project de praktijk van de jeugdrechter in het district München al na een jaar in de door het project nagestreefde richting veranderd is. Van het totaal aantal uitspraken ten aanzien van jongeren, die tussen juli 1978 en juli 1979 hebben plaatsgevonden is het aantal arreststraffen in vergelijking met 1977 teruggebracht van 25,1% (N = 1.376 van 5.481) tot 20,6% (N = 1.328 van 6.447).

De veroordelingen tot geldboete liepen terug

van 17,2% (N = 943) naar 11,4% (N = 597).
De veroordelingen tot gevangenisstraf liepen
terug van 11,1% (N = 606) tot 9,3% (N = 597).
Het aantal opgelegde tewerkstellingen steeg
van 22% (N = ca. 1.200) tot 34,4% (N = 2.216).

Het verbeteren van het strafrechtelijk beleid door organisatie van het onderzoek *

door I. Waller

14

Hoe kunnen de wetgeving en het beleid meer in overeenstemming worden gebracht met de resultaten van onderzoek? Hoe zouden begrotingsbeslissingen gebruik kunnen maken van onderzoeken naar effectiviteit? Hoe kunnen we voorkomen dat onbewezen zaken de thema's van de misdaadbestrijding gaan vormen? Hoe kan het onderzoek deel gaan uitmaken van een rationele beleidsontwikkeling, die zich traditioneel beperkt heeft tot filosofische discussies, persoonlijke ervaringen, crises-reacties en druk van pressiegroepen? Om deze vragen te kunnen beantwoorden, moeten we enige recente ontwikkelingen bij de overheid onderzoeken, alsmede ons meer precies afvragen wat we verstaan onder strafrechtelijk beleid en sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Bij het strafrechtelijk beleid wordt steeds meer de nadruk gelegd op het afwegen van effectiviteit tegen kosten. Jarenlang vormden nationale verkiezingen het meest geëigende middel om het bureaucratisch apparaat zich te laten verantwoorden tegenover het publiek. Tegenwoordig zien we steeds meer ambtenaren als een soort 'waakhond' optreden die er klaarblijkelijk op toe moeten zien dat aan het publiek efficiënte diensten worden geleverd. Toch kunnen zij, zonder gebruik te maken van sociaalwetenschappelijk onderzoek om de pro-

*Dit is een verkorte weergave van: Organizing research to improve criminal justice policy. A perspective from Canada.

In: Journal of research in crime and delinquency, jrg. 16, nr. 2, juli 1979.

gramma's te omschrijven en de effectiviteit te interpreteren, niet veel meer doen dan het gebruik van fondsen controleren. Het probleem van de verantwoording speelt vooral bij het strafrechtelijk beleid omdat de aard van deze dienstverlening zo onduidelijk en emotioneel geladen is.

Als gevolg van deze nieuwe verantwoording proberen de strafrechtelijke beleidsmedewerkers hun doelstellingen, hindernissen en met name de meest logische wijzen waarop die doelstellingen bereikt kunnen worden, te verduidelijken. Hoewel een dergelijke doelstelling in abstracto bereikbaar lijkt, wordt de toepassing ervan bij het strafrechtelijk beleid gecompliceerd door de omvang van het bureaucratisch apparaat, het niveau van organisatorische ontwikkeling en de opleidingsachtergrond van de stafleden. Daarbij zal rekening gehouden moeten worden met externe belangen. Naast misdaadbestrijding zullen politiechefs bijvoorbeeld ook altijd rekening moeten houden met het vermijden van een negatieve pers, het draaiende houden van het verkeer en het handhaven van de openbare orde.

15

Onderzoeksinstellingen

Om de beschikbare kennis te vergroten hebben onder meer Australië, Groot-Brittannië, Frankrijk, Nederland, Japan, de V.S. en Canada speciale programma's opgesteld of aanmerkelijk uitgebreid om de ontwikkeling van sociaal-wetenschappelijk onderzoek dat van belang kan zijn voor het strafrechtelijk beleid, aan te moedigen. Hoewel het probleem in sommige opzichten algemeen is, is het van belang om de onderzoeksgegevens te bezien in het licht van de specifieke problemen van de rechtspraak en de bijzondere constitutionele en bestuurlijke organisatie van ieder land. Dit artikel richt zich voor een groot gedeelte op een onderzoeksprogramma van de Solicitor General* dat in 1974 werd gereorganiseerd en uitgebreid. De doelstelling van het onderzoeksprogramma is het terugbrengen van de totale sociale kosten van de misdaad en de misdaadbestrijding. Het tracht te bewerkstelligen dat

* De competentie van de Solicitor-General strekt zich uit tot zowel Justitie als Binnenlandse Zaken.

programma's, beleid en wetgeving een afspiegeling vormen van de kennisvergaring door de sociale wetenschappers met betrekking tot criminaliteit en slachtofferonderzoek, de effectiviteit van het strafrechtelijk systeem en soortgelijke publieke belangen. De Canadese onderzoeksgroep laat zich tegelijkertijd in met de ontwikkeling van het onderzoek en haar toepassing. De ontwikkelingsactiviteiten omvatten het analyseren van voltooid onderzoek, het leiden van oorspronkelijke studies, het aangaan van nieuw onderzoek samen met universiteiten en particuliere adviesinstellingen en het stimuleren van onderzoeksontwikkelingen op specifieke terreinen. Bij de uitvoering van het onderzoek tracht men de potentiële toepassings-terreinen te maximaliseren. Van even groot belang is, dat de staf het gebruik stimuleert van voor de beleidsontwikkeling vergaarde kennis voor de planning en besluitvorming door de hogere ambtenaren die verbonden zijn aan het onderzoeksbureau van de Solicitor General. De onderzoeksgroep staat voorts de 'Justice and Legal Affairs Committee' (een commissie uit het federale parlement) en het Ministerie van Justitie terzijde. Ook brengt zij haar kennis over aan andere federale en provinciale departementen, particuliere instellingen en het Canadese publiek, in het bijzonder door middel van haar publikatieprogramma.

Strafrechtelijk beleid

De term '*beleid*' wordt hier gebruikt om bepaalde sociale doelstellingen van de overheid aan te duiden, alsmede de middelen die zij voorstelt om dat streven te bereiken. Kenmerkend voor de overheid is dat zij zich in haar beleid zal laten sturen wanneer de diverse belangengroeperingen in de samenleving verschillende oplossingen voor een bepaald probleem voorstaan. Het beleid zal, expliciet of impliciet, de denkbeelden van de overheid, haar veronderstellingen omtrent het menselijk gedrag en haar besluit over de geschiktheid van alternatieve middelen, omvatten.

Over het algemeen vindt het beleid zijn oorsprong in kritieke kwesties. Voor beleidsvormers komt het er vaak op aan om schandalen te vermijden en actuele problemen op te

lossen. De politici houden meestal één oog gericht op de eerstvolgende verkiezingen. De permanente ambtenaren zouden weliswaar oog kunnen hebben voor doelstellingen op langere termijn, maar zij zijn weer verantwoording schuldig aan hun politieke leiders en bovendien afhankelijk van budgettaire mogelijkheden die jaarlijks worden vastgesteld. Lange termijn-planningen worden constant bedreigd door de druk om de crises van het verleden op te lossen. Het bereik van het beleid is voorts beperkt door het mandaat van de autoriteit die verantwoordelijk is voor beleidsverandering.

17

Een door de massamedia gecreëerd schandaal of een crisis brengt een enorme druk met zich mee om een beleid te ontwikkelen of te wijzigen. Maar een beleid dat eenmaal vastgesteld is, heeft de neiging om statisch te zijn. Van tijd tot tijd wordt zij op informele wijze aangepast als gevolg van positieve of negatieve interpretaties door de autoriteiten. In het verleden was het zeldzaam voor een beleid wanneer het zelf voorzag in een evaluatie en herziening na een aantal jaren.

Sociaal-wetenschappelijk onderzoek

Sociaal-wetenschappelijk onderzoek is gebaseerd op expliciete, gecontroleerde en herhaalbare procedures die vergroting van kennis tot doel hebben. Het moet mogelijk zijn om aan anderen zowel het specifieke onderzoeksproces als de verkregen kennis mede te delen. Het moet voorzien in een descriptieve en vaak kwantitatieve verklaring van een verschijnsel. De voordelen van objectief en betrouwbaar onderzoek zijn aanzienlijk. In plaats van 'law in the books' geeft het een beschrijving van de 'law in action'. Het kan dienen om misvattingen omtrent het functioneren van het systeem uit de weg te ruimen. En daardoor kan het assisteren bij een herziening van doelstellingen. Onderzoek wordt vaak verward met evaluatie. Hoewel beide begrippen zich op hetzelfde terrein begeven, zijn er veel vormen van evaluatie die de strengheid, controle, generaliseerbaarheid of zelfs de voordelen van kennisvergroting moeten ontberen. Strikte evaluaties vinden maar al te vaak plaats voordat alle mogelijkheden van een programma bereikt zijn.

Zelfs het proces van evaluatie-onderzoek kan onnodig onvruchtbaar zijn. Het kan bijvoorbeeld het bereiken van een doelstelling meten zonder het proces te analyseren dat tot dat succes heeft geleid; wanneer de doelstelling niet bereikt wordt, hebben de beleidsmakers kennis nodig om te weten wat ze in de toekomst (niet) moeten doen.

Specifieke kenmerken van strafrechtelijk beleid

De beleidsontwikkeling op strafrechtelijk terrein is meer dan bij andere beleidskwesties gericht op 'brandblussen': korte termijn-reacties op crises. Vaak wordt door de overheid actie ondernomen om daarmee te laten zien dat men tenminste iets doet. Hiermee hoopt men het publiek gerust te stellen zonder zich af te vragen of de actie het probleem daadwerkelijk zal oplossen.

- 18 Tegenwoordig heeft bijna iedereen een vastberaden eigen mening over de misdaad en haar bestrijding. De conflicten tussen de diverse ideologieën beletten vaak verandering, onderzoek en controle die inherent zijn aan beleidsontwikkeling. Daarnaast zijn de sociale indicatoren, die voor veel mensen zo cruciaal zijn voor het begrijpen van de criminaliteit, misleidend. Het is een verdienste van het strafrechtelijk onderzoek dat zij heeft aangetoond dat officiële misdaadstatistieken geen accuraat beeld geven van de omvang van de criminaliteit. Slachtofferonderzoeken en 'self-report'-studies zijn echter nog vaak onbekend bij beleidsmedewerkers.

Het gebruik van onderzoek bij de beleidsontwikkeling

Om te kunnen profiteren van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek, moeten de samenstellers van het beleid bereid zijn om samen te werken met personen die de kennis ontwikkelen en de informatie voorbereiden. Er zijn bij de planning vier fasen waarbij dit van belang is:

Een beleidsvormer zal een rationele beleidsontwikkeling moeten kunnen waarderen

Het proces van beleidsontwikkeling is voornamelijk een politiek proces waarbij aan de

eisen van een aantal verschillende belangengroeperingen tegemoet moet worden gekomen. Het proces kan op drie verschillende manieren worden gekenschetst. De actie kan er op gericht zijn het symptoom van de crisis te 'neutraliseren'. De 'altruïstische' politicus daarentegen wil de crisis gebruiken om een meer blijvende verbetering van de samenleving te bewerkstelligen. Dan zijn er tenslotte diegenen die de meest 'rationele' oplossing willen vinden door het kiezen uit alternatieven op grond van betrouwbare informatie. Er is weinig kans dat onderzoek de 'neutralisten' een effectieve dienst kan verlenen. Zowel de altruïsten als de rationalisten staan echter open voor systematisch onderzoek.

Participatie van onderzoekers in de beleidsontwikkeling

19

De participatie van onderzoekers in de beleidsontwikkeling zal bijdragen tot een beter begrip van het beleid wanneer hierin tevens de uitgangspunten van strafrechtelijk onderzoek betrokken worden.

Daarnaast zou het zinvol zijn, vanwege de vele aandacht die bij de strafrechtelijke beleidsvorming besteed wordt aan het oplossen van conflicterende ideologieën, om experts in het analyseren van ideologieën aan te stellen.

Participatie van beleidsvormers in het bepalen van de onderzoeksrichting

De beleidsvormer zal tijd moeten besteden aan het werken met stuurgroepen voor individuele onderzoeksprojecten. Alleen onderzoek dat betrouwbaar en van goede kwaliteit is, mag op het beleid van invloed zijn. Vaak is overleg tussen collega's en wetenschappelijke adviescommissies vereist om te verzekeren dat het onderzoek zijn doelstelling zal bereiken.

Het bepalen van de richting van het onderzoek kan, gedeeltelijk, geschieden in overleg met collega's, maar het vereist tevens instemming van beleidsontwikkelaars. De participatie van beleidsvormers zorgt ervoor dat de aangepakte onderzoeksproblemen van voldoende relevantie zijn en dat het onderzoek bruikbare kennis omtrent die problemen zal opleveren. Dit proces zal steeds herhaald moeten worden.

Er zal voorts een voortdurende uitwisseling van ervaringen moeten plaatsvinden tussen beleidsvormers en onderzoekers.

Participatie van beleidsvormers in het vaststellen van onderzoeksprioriteiten

De beleidsvormers en onderzoekers zullen voorts moeten samenwerken bij het voorspellen van ontwikkelingen op lange termijn, bij het speculeren over enkele van de alternatieve reacties op die ontwikkelingen, en bij het voorspellen van de opstelling van de overheid in de volgende vijf, tien of vijftientig jaar. Impliciet in dit proces ligt de schatting in hoeverre sociaal-wetenschappelijk onderzoek een bijdrage kan leveren aan de beleidsontwikkeling op kortere termijn. Beleidsvraagstukken zijn niet geschikt voor alle onderzoekstypen: de beperkte financiën en, wat erger is, de beperkte professionele expertise maken het noodzakelijk om het relatieve gewicht van ieder vraagstuk af te wegen.

20

Omdat beleidsontwikkelaars vaak snel moeten beslissen op grond van de bestaande informatie, neigen zij ertoe om hun handelen te baseren op oorspronkelijke onderzoeksresultaten. Wanneer men het over het belang van een bepaalde beleidskwestie eens is, dan zou het noodzakelijke onderzoek het steeds mogelijk moeten maken om het beleid enige jaren later te herzien.

Organisatie van het onderzoek

Er zijn talrijke manieren waarop het onderzoek georganiseerd kan worden en waardoor de bijdrage aan de beleidsvorming verbeterd kan worden. Sommige manieren zijn er op gericht om de toepassing van het onderzoek aan te moedigen: (1) uitkomsten op korte termijn, (2) onderzoeksrapporten, en (3) een overeengekomen tijdschema. Voor cumulatief onderzoek gelden nog speciale vereisten, zodat het universiteitsonderzoek en contractresearch apart besproken zullen worden.

Uitkomsten op korte termijn

De meest succesvolle strategie om waardering voor de toepassing van onderzoek te krijgen, ligt in het organiseren van dat onderzoek op

een dusdanige wijze dat eenvoudige vragen — ‘hoeveel?’ — snel beantwoord kunnen worden, zonder echter de achterliggende vragen te vergeten. Bijvoorbeeld de politicus die vraagt: ‘hoe verhouden de recidivecijfers van Canada en Nederland zich tot elkaar?’, is waarschijnlijk geïnteresseerd in programma’s die effectiever zijn ten aanzien van het terugbrengen van het recidivecijfer.

Onderzoeksrapporten

Waarschijnlijk is het belangrijkste beletsel om onderzoek bij de beleidsvorming toe te passen gelegen in het feit dat onderzoeksmethoden, conclusies en implicaties niet op de meest effectieve manier ter kennis komen van de personen die invloed hebben op de beleidsbeslissingen. Het opstellen van een schrijven aan wetgevende organen en een persoonlijke bespreking van het onderzoek vormen ongetwijfeld de beste methoden om bekendheid aan een onderzoek te geven. Omdat deze wegen vaak afgesloten zijn bestaan er ook andere mogelijkheden.

Op het eerste gezicht lijken wetenschappelijke tijdschriften een geschikte bron voor onderzoeksgegevens. Omdat het lezerspubliek zich meestal niet verder uitstrekt dan collega’s en studenten, wordt de presentatie echter doorgaans gekenmerkt door een technische gekunsteldheid. Dit terwijl de methodologie, conclusies en implicaties van onderzoeksprojecten ook in eenvoudige taal nauwgezet uitgelegd kunnen worden. Het standaard onderzoekscontract dat in Canada gehanteerd wordt, bevat voor de onderzoeker de verplichting om te publiceren in heldere taal en om aan het eind van het betoog een samenvatting en een verklaring van de implicaties te geven.

Een aantal manieren waarop overheidsonderzoekers hun kundigheid kunnen vergroten is: het organiseren van ‘workshops’, het bijwonen van conferenties, het gebruik maken van excerpten van documentatiecentra en het houden van eigen onderzoeken. Ontmoetingen tussen stafleden van de overheid, particuliere en universitaire onderzoeksgroepen zijn noodzakelijk om tot een volledige uitwisseling van bruikbare kennis en technieken te komen.

Tijdschema

De onderzoeker die wil bijdragen aan de beleidsvorming zal bereid moeten zijn om te werken op grond van een van te voren afgesproken tijdschema. Alhoewel exploratief onderzoek naar algemene issues een betrekkelijk flexibel tijdschema kan hebben, zal onderzoek dat van direct belang voor de beleidsvormers is, uit moeten gaan van een wederzijds overeengekomen datum, waardoor het deel kan gaan uitmaken van de beleidsplanning. Onderzoek dat de politici pas bereikt wanneer al een wetsontwerp in het parlement wordt besproken, zal waarschijnlijk genegeerd worden vanwege de druk om tot overeenstemming over de wet te komen.

Universitair onderzoek

22

Vanwege hun onderwijstaak kunnen hoogleraren vaak komen tot een samenvatting van de onderzoekskennis op specifieke terreinen. En, wanneer zij zelf een onderzoek verrichten, kan hun bekendheid met de literatuur leiden tot cumulatief onderzoek dat zich meestal zal bezighouden met grote sociale problemen. Het is deze gedegen onderzoeks- en kennisontwikkeling die het meest bruikbaar is voor planning op langere termijn.

Universitair onderzoek kent echter ook nadelen: meestal is er weinig tijd voor onderzoek beschikbaar; het onderzoeksontwerp zal meer met de eigen voorkeur samenhangen dan met de behoeften van beleidsvormers; men laat zich weinig gelegen liggen aan toepassing van het onderzoek, en er bestaat geen financiële prikkel om aan onderzoek te doen.

Voldoende kwaliteit van het onderzoek

Jammergenoeg zijn de beleidsvormers gewoonlijk niet in staat om de kwaliteit van de aan hen uitgebrachte onderzoeksresultaten te beoordelen. Voor strafrechtelijk onderzoek zijn de betrouwbaarheidscriteria nog niet zo vastgelegd als voor medicijnen en natuurkunde. Overleg met collega's wordt echter over het algemeen beschouwd als de meest bevredigende manier om de betrouwbaarheid van een onderzoek vast te stellen. Het zou ook gebruikt moeten worden om te beoordelen in hoeverre op een onderzoek vertrouwd kan worden wanneer

een bepaald beleidsvraagstuk om opheldering vraagt.

Onderzoek, beleid en het publiek

Vrijheid van informatie is voor de overheid een belangrijk goed aan het worden. De publikatie van strafrechtelijk onderzoek zal, door middel van kritiek, discussie en herziening, moeten leiden tot een verbetering van de kwaliteit van al het materiaal.

Vanzelfsprekend zal het beleid in een bepaalde mate acceptabel moeten zijn voor het grote publiek en voor een grotere groep van specialisten dan vertegenwoordigd is in een project of een beleidscommissie. Het standaard onderzoekscontract verplicht de onderzoeker om inzicht te geven in alle onderzoeksgegevens. Een 'afkoelingsperiode' verplicht hem echter de publikatie op te schorten tot twaalf maanden na de overlegging van het onderzoeksrapport om collega's gelegenheid te geven voor een eerste reactie en om de relevantie van het onderzoek met de betrokkenen te kunnen bespreken alvorens het onderzoek het onderwerp van brede openbare discussies wordt.

23

Conclusie

Veel van de problemen in de relatie tussen onderzoek en strafrechtelijk beleid zijn terug te voeren tot problemen in de relatie tussen de sociale wetenschappen en het overheidsbeleid. Het recente rapport van de 'National Science Foundation' met betrekking tot het ondersteuningsbeleid in de V.S. ten aanzien van de voortbrenging en toepassing van sociale kennis, bevat vele thema's die een onderdeel vormen van de benadering van de hier besproken onderzoeksgroep van de Solicitor General. Twee thema's vragen om speciale aandacht: meer tijd zou besteed moeten worden aan het samenbrengen van onderzoeksgegevens, aan cumulatieve onderzoeksprogramma's, aan representatief onderzoek, aan brede maatschappelijke problemen, aan het proces van sociale verandering en aan nieuw opkomende problemen. De behoeften van gebruikers van onderzoeksgegevens moeten op een systematische wijze een rol gaan spelen bij de planning, verspreiding en toepassing van onderzoek.

Wanneer het onderzoek een belangrijke invloed

op het beleid wil uitoefenen, zal het een duidelijk en permanent onderdeel van het proces van beleidsontwikkeling op langere termijn moeten worden. Wanneer de samenwerking tussen politici, beleidsvormers, ambtenaren en universitaire en particuliere onderzoekers vaste vorm heeft gekregen, zullen er echter ook op korte termijn voordelen voor de beleidsvorming ontstaan.

Eisen van patiënten in de geestelijke gezondheidszorg*

door L. E. Kopolow

Kritiek

Voor het eerst in de geschiedenis spreken oudpatiënten zich in groten getale uit over de slechte behandeling die zij in Amerikaanse psychiatrische inrichtingen ondergingen terwijl zij niet genegeerd worden.

25

De toenemende kritiek op de praktijk van de psychiatrie staat niet op zichzelf, maar is een deel van een veel bredere consumentenbeweging die hogere normen van verantwoording voorstaat voor alle dienstverleners, of zij nu televisiemonteur zijn of arts. Hoewel de beweging zich aanvankelijk vooral bezighield met de bescherming van burgers tegen uitbuiting in de winstgevende sector, richtte de aandacht zich al snel op de bestaande omstandigheden in de niet-winstgevende sector zoals scholen en ziekenhuizen. Ook daar was er sprake van een verwaarlozing van de rechten van de mens en van het verlenen van diensten van slechte kwaliteit. Paternalistische praktijken in publieke en particuliere instellingen hebben vaak geresulteerd in een schending van veel wettelijke en menselijke grondrechten met het argument dat dergelijke handelingen noodzakelijk waren voor het welzijn van de patiënt. De psychiatrie zou gefaald hebben het recht van ongevaarlijke personen te erkennen op een leven zonder door de medische wereld opgelegde geestelijke gezondheidsregelingen. Dit heeft ertoe geleid dat de psychiatrie door veel patiënten wordt gezien als een benauwende macht die handelt als uitvoerder van een overheidspolitiek die alle vormen van sociale afwijking wil isoleren en beheersen. De praktijk in bepaalde Communistische landen om politieke dissidenten in psychiatrische inrichtingen op te sluiten, heeft

*Dit is een verkorte weergave van: Consumer demands in mental health care. In: International journal of law and psychiatry, 2e jrg, 1979, blz. 263-270.

de angst van veel patiënten versterkt dat zij overgeleverd zouden zijn aan Amerikaanse psychiaters. Deze zouden door familieleden of overheidsfunctionarissen ertoe kunnen worden overgehaald om hen in te sluiten in 'hun eigen belang en dat van de maatschappij', ongeacht de ernst van hun geestelijke gestoordheid of hun eigen wensen.

Deze angst om onvrijwillig in een inrichting geplaatst te worden als gevolg van de opvatting van een psychiater, is een belangrijke factor bij het wantrouwen van veel patiënten tegenover het systeem van de geestelijke gezondheidszorg. De angst om de vrijheid te verliezen, om door de maatschappij als geestelijk gestoord te worden bestempeld en om medicijnen opgedrongen te krijgen, heeft ertoe geleid dat patiënten hun problemen ontkennen en deze trachten te verbergen. Als honderden oud-patiënten, georganiseerd in verschillende groepen, het huidige systeem als onderdrukkend en onsympathiek ten opzichte van patiënten beschrijven, kunnen wij als psychiaters dan nog volhouden dat alles in orde zou zijn als de paranoïde patiënten en hun opdringerige advocaten ons met rust zouden laten?

26

Oorzaken

Natuurlijk is het zo dat de ernstige misbruiken van de menselijke, klinische en wettelijke rechten van patiënten voorgekomen zijn als gevolg van meerdere factoren. Niet alleen door het optreden of gebrek aan optreden van de beroepskrachten in de geestelijke gezondheidszorg. Onder die factoren valt: de weerstand van het publiek om steun te geven aan een goede maar dure geestelijke gezondheidszorg; het falen van de rechterlijke macht om de omstandigheden van die burgers te controleren van wie de vrijheid wordt beknot door maatregelen van insluiting en het onvermogen van de beroepskrachten binnen de geestelijke gezondheidszorg om voldoende toezicht te houden op hun collega's wat betreft zaken als geschiktheid en toepasbaarheid van behandeling. Maar ook al deelt de psychiatrie de verantwoordelijkheid met de rechterlijke macht en het publiek in het algemeen, haar treft toch een substantieel gedeelte van de blaam voor de directe rol die zij speelt bij het in stand houden van ongeschik-

te, gevaarlijke en niet-therapeutische inrichtingen. De houding van psychiaters, wanneer zij zich verantwoordden voor door hen gepleegde handelingen, is van weinig waarde geweest bij het verbeteren van het lot van de geestelijk zieken. Dit laatste doet ironisch aan gezien in het licht van het feit dat het juist datgene was, dat velen van hen gemotiveerd heeft zich met de geestelijke gezondheid bezig te gaan houden.

Eisen van de patiënten

Eén van de belangrijkste geschilpunten tussen de beroepskrachten en de patiënten die op het ogenblik hun onvrede met het huidige systeem uiten, gaat over de vraag of mensen die door de maatschappij als geestelijk ziek worden beschouwd, het recht hebben om vrij te zijn hun mensenrechten volledig te ontplooiën. De eisen van de beweging van geestelijk gestoorde patiënten gaan dan ook uit boven pogingen om een menselijke behandeling te verkrijgen. Ze benadrukt de kernpunten van onvrijwillige opname in inrichtingen en de wettigheid van gedwongen behandeling. Groepen van oud-patiënten zijn het in hoge mate oneens met de twee voornaamste argumenten die gewoonlijk door de beroepskrachten worden gehanteerd ter verdediging van onvrijwillige behandeling namelijk: het gevaar en de veronderstelling dat de meeste patiënten met emotionele problemen niet in staat zijn te weten wat goed voor hen is en dus ook niet hun eigen beslissingen mogen nemen.

Ze leggen er de nadruk op dat de beroepskrachten in de geestelijke gezondheidszorg wat het gevaar betreft slechte voorspellers zijn. Een ander bezwaar tegen het gebruik van gevaar als een belangrijk criterium voor opname, is het gemak waarmee dat woord zo kan worden verdraaid dat het van toepassing wordt op situaties als de vergeetachtigheid van oude mensen, de weerstand tegen gezag van verschillende niet conformerende groepen en dergelijke.

Ook de tweede rechtvaardiging van onvrijwillige opname (en daarmee de vaak voorkomende noodzaak van gedwongen behandeling), dat de patiënt niet kan inzien wat voor hem of haar het beste is en dat het daarom noodzakelijk is dat de arts in zijn of haar plaats handelt,

wordt bestreden. Beroepskrachten in de geestelijke gezondheidszorg hebben de neiging om leven en gezondheid (waaronder geestelijke gezondheid) bovenaan te plaatsen in iedere hiërarchie van waarden. Maar moeten zij het zich nu wel aanmatigen om een individu het recht te ontzeggen een hogere waarde toe te kennen aan andere zaken zoals vrijheid van dwang? Ook wordt er op gewezen dat de mate van aantasting door geestelijke ziekte van individu tot individu verschilt en zelden alle aspecten van het geestelijk functioneren raakt. Als voorbeelden mogen dienen de enorme bestuurlijke en politieke bekwaamheden van psychotische heersers als Idi Amin en Hitler en het vermogen van dichters om grote werken te schrijven in perioden van labiliteit. Het is daarom onjuist om te veronderstellen dat dwang noodzakelijk is omdat psychiatrische patiënten niet weten dat zij ziek zijn en behandeling nodig hebben. Het lijkt redelijker en rechtmatiger om ervan uit te gaan dat een patiënt die niet gevaarlijk is de vrijheid moet worden gegeven om niet opgenomen te worden en de keuze moet worden gelaten uit passende en bevredigende gemeenschapsalternatieven. Patiënten in een inrichting ondergaan een dubbele beperking van hun rechten. De eerste wordt veroorzaakt door hun afwijking en de tweede door de organisatie van de inrichting. De hele atmosfeer in de meeste ziekenhuizen en met name in de psychiatrische inrichtingen bevordert afhankelijkheid en hulpeloosheid. Zelfs in de meest vooruitstrevende inrichtingen zal er onvermijdelijk spanning bestaan tussen de behoefte van het individu om te leven zonder dwang van buitenaf en de noodzaak voor de inrichting om haar diensten efficiënt te verlenen en bovendien om aan de eisen van de maatschappij te beantwoorden om afwijkend gedrag te doen afnemen. Dergelijke organisatorische factoren kunnen binnen een psychiatrische inrichting dehumaniserend werken en frustraties, gelatenheid en wanhoop in de hand werken. Tegen patiënten in ziekenhuizen en inrichtingen wordt gezegd dat wat er met hen gebeurt voor hun eigen bestwil is, ook al vinden zij het onaangenaam. Als hun voornaamste wens is om eruit te komen, kunnen zij op een van de volgende twee manieren reageren: zich aanpassen

aan de behandeling of zich ertegen verzetten. Het eerste wordt beschouwd als een teken van toenemende gezondheid, van inzicht en van bekwaamheid om in de buitenwereld te functioneren. Het wijst erop dat de patiënt zich voorbereidt op ontslag uit de inrichting. Verzet tegen behandeling of volhouden dat men niet ziek is wordt beschouwd als symptoom van een ernstige pathologie, waarvoor een voortdurende behandeling nodig is.

De eisen die de oud-patiënten naar voren brengen zijn slechts een topje van de ijsberg. Dege-
nen die hun mond open doen interesseert het niet om als geestelijk gestoorde te worden bestempeld en door psychiaters voor paranoïde en psychotisch te worden uitgemaakt, omdat hun woede en verontwaardiging over hun behandeling zo groot is. Zij hebben zich voor verhaal van hun grieven afgewend van de mensen die in de geestelijke gezondheid werkzaam zijn en zoeken de hulp van het rechtssysteem om hun rechten te beschermen en naar voren te brengen. Oud-patiënten zien het gevaar van misbruik binnen het huidige systeem als zo groot, dat zij voorstanders zijn van de volledige ontmanteling ervan. Zij willen het systeem van onvrijwillige en gedwongen behandeling verlaten. Als overgangsmaatregel zoeken zij de bescherming van de rechtbanken en van veranderingen in de wetgeving die hun rechten als mens en als burger bevorderen.

29

Patiëntenrechten

De volgende samenvatting van rechten en vrijheden is fundamenteel voor het tegemoet komen aan de klinische behoeften van patiënten in de context van hun wettige rechten:

1. De patiënt behoort met waardigheid en respect te worden behandeld door de dienstverleners. Zijn of haar menselijkheid behoort gedurende de behandeling te worden erkend.
2. De patiënt heeft het recht vrij te zijn van onnodige opname. De beroepskrachten in de geestelijke gezondheidszorg moeten de ontwortelende en pijnlijke aspecten van opname in een inrichting voor de patiënt gaan inzien. In het geval van bepaalde groepen met een hoog risico, zoals de oudere mensen, kan opname een belangrijk aandeel leveren in een vroegtijdige dood (meer dan 10% van de oude-

ren sterft binnen dertig dagen na opname in een inrichting voor langdurig verblijf). Voor velen wordt het een stigma dat zij de rest van hun leven houden.

3. Er moet volledige vrijheid zijn van onnodige behandeling. Psychotherapie kan onder bepaalde omstandigheden voor sommige patiënten schadelijk zijn.

4. Iedere patiënt heeft het recht op informatie over zijn behandeling, waaronder volledige openheid over de behandelingsfilosofie, de soort, de duur en de vermoedelijke afloop. De meeste bekwame psychiaters bekijken het proces van het verklaren van de voorgestelde behandeling – waaronder informatie over mogelijke neveneffecten – als een integrerend deel van de behandeling zelf. Het probleem doet zich gewoonlijk voor wanneer een psychiater teveel patiënten onder zijn hoede heeft of wanneer hij de bekwaamheid en het recht van de patiënt om zijn eigen beslissingen te nemen, blijft onderschatten.

30

5. Het recht van vertrouwelijkheid is in de medische wereld algemeen geaccepteerd, hoewel het verzwakt kan worden door aanvragen van informatie door derden en door sommige rechtbankbeslissingen die van psychiaters verlangen bepaalde informatie te geven aan de politie, zoals het mogelijk gevaarlijk zijn van een cliënt. Ook speelt hier de toenemende neiging van openbare instellingen om onderling informatie uit te wisselen zonder dat de burgers daar iets van weten.

6. Iedere patiënt heeft het recht op verzorging van voldoende kwaliteit om verbetering van de gezondheid te bevorderen. In de psychiatrie kan het dikwijls verkieslijker zijn om een patiënt niet op te nemen dan om hem te onderwerpen aan een ontoereikende en schadelijke behandeling in een overbevolkte inrichting met te weinig personeel.

7. Een patiënt behoort verzorging te krijgen waar en wanneer dat nodig is. Het falen van de maatschappij om die verzorging beschikbaar te stellen in voldoende kwantiteit en kwaliteit geeft aan hoe treurig het gesteld is met de prioriteiten in de gezondheidszorg.

8. Er moet de patiënten de mogelijkheid gegarandeerd worden om deel te nemen aan behandelingsbeslissingen die hen betreffen en

om actief te worden ingeschakeld bij het vaststellen van prioriteiten. Psychiaters hebben de neiging te vergeten dat de beoefening van de geneeskunst een privilege is en geen recht. Dit privilege moet worden verdiend en bevestigd door verantwoordelijkheid en redelijk gedrag.

9. Patiënten zoeken het recht op schadeloosstelling. Veel commissies hebben al gefaald om opgenomen geestelijk gestoorde patiënten te beschermen. De vereiste opleiding en een universitaire graad garanderen nog geen ethisch of competent gedrag. Door middel van effectief en voortdurend collegiaal toezicht, kan de psychiatrie zichzelf behoeden voor het groeiende aantal restricties dat door de rechtbanken op de medische praktijk wordt gelegd. Tegelijkertijd kan zij een mechanisme in werking stellen dat het publiek tegen misbruiken beschermt.

31

10. De patiënten hebben 'advocaten' nodig om er zeker van te zijn dat zij een juiste en menselijke behandeling krijgen. Een patiënten-'advocaat' die alleen verantwoording schuldig is aan de patiënten en wiens salaris, werving en ontslag niet binnen de verantwoordelijkheid van de ziekenhuisdirectie valt, kan ertoe bijdragen dat de rechten van patiënten een realiteit worden. Dergelijke 'advocaten' zouden zich op verzoek van de patiënten kunnen bemoeien met alle aspecten van de verzorging en zouden het recht hebben andere artsen te raadplegen en indien nodig medische dossiers te onderzoeken.

Conclusie

Het is duidelijk dat het belangrijkste recht dat door oud-patiënten en anderen die door de maatschappij als geestelijk ziek worden beschouwd wordt nagestreefd, het recht is om geen psychiatrische patiënt te zijn. De psychiatrie is toonaangevend geweest bij het etiketteren van patiënten door middel van diagnoses en bij het hen isoleren van de meeste gewone sociale contacten door middel van opname. Conflicten en wantrouwen tussen de beroepskrachten in de geestelijke gezondheidszorg en patiëntengroepen zijn daardoor onvermijdelijk geworden.

Onder andere door de veranderingen van de

laatste tijd in de wetgeving op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg, zal de psychiater nieuwe benaderingen moeten ontwikkelen. Als hij een werkelijke pleitbezorger voor zijn patiënten is en het gevoel heeft dat opname vereist is maar niet haalbaar wegens de veranderde wetgeving, zal hij zich inspannen voor de ontwikkeling en uitvoering van minder beperkende faciliteiten. Bijvoorbeeld: poliklinieken en partiële opname om te zorgen voor een passende behandeling van patiënten die niet aan de criteria van de nieuwe wetten op het gebied van de onvrijwillige opname voldoen. Ook zal de psychiater wijzigingen in die wetten bepleiten, wanneer er patiënten lijden omdat zij hun wettelijke rechten wel krijgen zonder dat er op hun medische toestand wordt gelet. In plaats van ons te verzetten tegen de behoefte aan een betere rechtvaardiging van onvrijwillige opname en de toenemende publieke en juridische interesse voor wat er in ons beroep gedaan wordt, zouden wij die interesse moeten gebruiken om de verzorging en behandeling van onze patiënten te bevorderen. Wij moeten daarbij een actieve rol vervullen, want als wij dat niet doen, blijft er voor de patiënten geen andere keuze over dan zich te verlaten op juristen om hun behandelingsprioriteiten te regelen.

Deze nieuwe rol van pleitbezorger is in overeenstemming met de beste tradities in de geestelijke gezondheidszorg. Wij moeten een flexibeler houding gaan aannemen ten opzichte van onze patiënten, dat wil zeggen dat wij coöperatiever en minder paternalistisch moeten zijn bij het vaststellen van prioriteiten. En wat het belangrijkste is, dat wij bereid moeten zijn onbevooroordeeld naar een patiënt te luisteren hoezeer wij ook aanvankelijk van mening zijn dat hij zich vergist. Deze nieuwe rol zal inhouden het werken met juristen, vrijwilligers uit de burgerij en oud-patiënten om een verantwoordelijker systeem van geestelijke gezondheidszorg te scheppen dat rekening houdt met de menselijke behoeften van patiënten evenals met hun klinische en wettelijke rechten.

Het vonnissen van personen die veroordeeld zijn wegens rijden onder invloed*

door A. Lovegrove

33

Van personen die veroordeeld zijn wegens rijden onder invloed wordt in Victoria in Australië voor een bepaalde tijd het rijbewijs ingetrokken. Van tijd tot tijd worden er voorstellen gedaan om de motorvoertuigen of de nummerplaten van de voertuigen van dergelijke personen in beslag te nemen gedurende de periode dat zij niet mogen rijden. Dit artikel beoogt een evaluatie te geven van de bepalingen die tot doel hebben te voorkomen dat personen die veroordeeld zijn wegens het rijden onder invloed, een motorrijtuig besturen. Het is verdeeld in drie delen: een uiteenzetting van de doelstellingen van de strafoplegging, het bekijken van de voorzieningen met betrekking tot die doelstellingen en de vergelijking van die voorzieningen met een alternatief vonnis.

Mogelijke doelstellingen van vonnissen voor rijden onder invloed

Met het opleggen van straf aan iemand die veroordeeld is wegens rijden onder invloed kan een rechter trachten één van de volgende zes doelstellingen te bereiken, hoewel in sommige gevallen een vonnis dat aan een bepaald doel beantwoordt in strijd kan zijn met een ander.

1. Het eisen van boetedoening.
2. De dader afschrikken van verder onwettig gedrag.
3. Mogelijke daders afschrikken door hen te bedreigen met straf voor onwettig gedrag.
4. De gemeenschap beschermen tegen de dader door externe dwang op te leggen net

* Dit is een verkorte weergave van: Sentencing persons convicted of drink-driving offences. In: Aust. & NZ journal of criminology, september 1979, blz. 139-144.

zolang totdat hij het delict waarschijnlijk niet meer zal plegen.

5. Het institutionaliseren van de afschuw van de gemeenschap voor het delict.

6. Het aanbevelen van of het verplichten tot deelname aan een educatief of resocialisatieprogramma.

Deze doelstellingen komen in de literatuur regelmatig voor, hoewel de schrijvers verschillen in het soort doelstelling dat zij aanhangen of verwerpen. Deze schrijver is van mening dat het meest wenselijke vonnis voor rijden onder invloed dat vonnis is, dat de mate van recidivisme tot een minimum terugbrengt, terwijl het tegelijkertijd rekening houdt met het welzijn en de rechten van de dader en zijn gezin. Als zodanig kan men het in principe eens zijn met de tweede doelstelling. Er zitten echter enige potentiële moeilijkheden aan vast. In de eerste plaats gaat men ervan uit dat iemands beslissing om te drinken en vervolgens te rijden en ook zijn drinkgedrag, grotendeels van hemzelf afhangen of misschien van het gezelschap waarin hij zich bevindt. Hoewel onze kennis van de factoren die een bovenmatig drankmisbruik verklaren gering is, is dit waarschijnlijk een redelijke veronderstelling ten aanzien van een aanzienlijk deel van de potentiële dronken rijders. Vermoedelijk gaat het echter niet op voor degenen die hoge promillages bereiken of die dagelijks veel alcohol tot zich nemen. In de tweede plaats moeten wij toegeven dat wij maar weinig weten van het verband tussen recidivisme en de aard en de zwaarte van straffen. Tenslotte moeten wij in de gaten houden dat een vonnis dat aan de doelstelling van afschrikking beantwoordt niet een vonnis overtreft dat de doelstelling van boetedoening vervult. Dit is echter vooral een probleem bij overtredingen die over het algemeen als minder ernstig worden beschouwd en dit is volgens de schrijver bij de hier behandelde overtredingen niet het geval. De zesde doelstelling is ook in overeenstemming met het doel het recidivisme tot een minimum terug te brengen, tenminste in de gevallen waarbij redelijkerwijs verwacht kan worden dat een dergelijke tussenkomst de dader zal helpen bij zijn drankprobleem (Onderzoeksresultaten wijzen erop dat personen die wegens rijden onder invloed veroordeeld

worden excessieve drinkers zijn). In het geval van eenvoudige educatieve programma's zal men zich er wel bij kunnen neerleggen dat de rechtbank de dader dwingt tot deelname. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om instructie over de relatie tussen bloed-alcohol niveau's en het innemen van alcohol of het leren schatten van het bloed-alcohol niveau van zichzelf door middel van lichamelijke gewaarwordingen. Bij resocialisatieprogramma's echter, die actief gedragsveranderingen bij de dader trachten te bewerkstelligen, zoals de aversietherapie en het aanleren van technieken die het individu moeten helpen om controle te krijgen over zijn buitensporige drinken, moet de component van dwang zo gering mogelijk zijn in het proces van veroordeling en bestraffing. Dit wordt wenselijk geacht om pragmatische en principiële redenen. Het eerste omdat de mening overheerst dat een onvrijwillige deelnemer aan psycho-therapie niet positief zal reageren, het tweede omdat de schrijver gelooft dat gedwongen therapie een schending van het recht op zelfbeschikking van het individu is. De toepassing van de vierde doelstelling houdt het volgende in: Degene die vonnist moet bij het bepalen van de straf ten behoeve van de preventie of bij het vaststellen van de voorwaarden voor het bijwonen van educatieve of resocialisatieprogramma's, proberen te waarborgen dat de veiligheid van de gemeenschap niet onnodig in gevaar wordt gebracht. Ook dit kan men slechts als algemene regel stellen, omdat ons vermogen om individueel gedrag te voorspellen gering is. Het meest positieve dat ter verdediging van de eerste doelstelling kan worden opgemerkt is dat het niets opbouwends doet voor de dader of voor de gemeenschap die de straf wil opleggen. Het meest nadelige van een vonnis dat de nadruk legt op het lijden van de dader is, dat het tegenstrijdig kan zijn aan vonnissen die beantwoorden aan de doelstelling van het verminderen van recidivisme. Als beslissende factor bij het vonnis kan men het slechts verwerpen. Het kan evenwel niet worden uitgeschakeld door de manier waarop de dader en de gemeenschap de opgelegde negatieve gevolgen ondergaan. Vonnissen die voldoen aan de doelstellingen

van speciale preventie en resocialisatie en die op de juiste wijze openbaar worden gemaakt, zullen ook beantwoorden aan de doelstellingen van generale preventie en van het institutionaliseren van de afschuw van de gemeenschap voor het delict. In het voorgaande werd het principe van het verminderen van recidivisme geaccepteerd op voorwaarde dat het vonnis het welzijn van de dader en zijn gezin niet in gevaar zou brengen of hun rechten zou schenden. In overeenstemming hiermee is het volgende voorstel van vier vereisten waaraan degene die vonnist, moet voldoen:

- het vermijden van vonnissen die schadelijk voor de dader kunnen zijn en hem onnodig doen lijden en vooral van vonnissen die het recidivisme waarschijnlijk zullen doen toenemen,
- het vermijden van vonnissen die negatieve gevolgen met zich meebrengen die niet heel nauw samenhangen met de doelstellingen van preventie, resocialisatie en bescherming van het publiek en met de aard van het delict,
- de ongemakken voor het gezin van de dader zoveel mogelijk beperken,
- de uitvoering van educatieve en resocialisatieprogramma's vergemakkelijken om hun kans van slagen zoveel mogelijk te vergroten.

36

Onderzoek naar de voorzieningen die het gebruik van motorvoertuigen voorkomen

Na de bovenstaande beschouwing over de doelstellingen en de vaststelling van de persoonlijke voorkeur van de schrijver is het mogelijk om een evaluatie te geven van vonnissen die trachten te voorkomen dat personen die wegens rijden onder invloed zijn veroordeeld, voor een bepaalde tijd een motorvoertuig besturen. Het inhouden van nummerplaten en/of van voertuigen kan als kwalitatief gelijk worden beschouwd aan het intrekken van het rijbewijs. In beide gevallen leidt de manier waarop getracht wordt aan de doelstellingen van de strafoplegging te voldoen, ertoe dat de dader ervan weerhouden wordt om voor een bepaalde periode een motorvoertuig te besturen.

Er is bewijsmateriaal voor dat een groot percentage personen tijdens de periode dat hun rijbewijs is ingetrokken een motorvoertuig

bestuurt. Zij zijn bereid om op frauduleuze wijze aan een rijbewijs te komen, bijvoorbeeld door het van een vriend te lenen of door er één te vervalsen in de hoop dat de politie het niet merkt. Het komt ook voor dat zij zonder enig rijbewijs achter het stuur gaan zitten. Bij het rijden, wanneer de nummerplaten zijn ingenomen, komt daarbij dat men op onwettige wijze aan nummerplaten of aan een voertuig moet zien te komen.

Voor de meeste bestuurders zal het niet mogen rijden gedurende een aanzienlijke periode een onaangename omstandigheid zijn, waarvan de strengheid niet gemakkelijk door een andere bijkomende straf wordt geëvenaard. Maar wij mogen er niet van uitgaan dat een langere straf een vermindering van recidive zal veroorzaken, omdat een factor als de pakkans op deze relatie een zeer grote invloed heeft.

37

En de waarde van die factor zou wel eens ongunstig laag kunnen zijn in verhouding tot de druk op de dader om veel te drinken terwijl hij nog moet rijden. Het kan dat de bescherming van de gemeenschap enigszins wordt vergroot tijdens de periode dat de daders niet achter het stuur zitten. En wat degenen die zich van hun vonnis niets aantrekken betreft: zij zullen zich van drinken onthouden als zij moeten rijden, waardoor de gemeenschap ook weer beter wordt beschermd.

Er wordt wel beweerd dat een zeer beslissende factor bij wetsovertredend handelen is, de intensiteit van het gevoel van het individu dat hij het moet doen. In onze maatschappij is de noodzaak van een vervoermiddel bijzonder dringend, zodat men onder sterke druk staat om te rijden gedurende de periode van ontzegging van de rijbevoegdheid. Een ander nadeel van de hier besproken vonnissen is, dat het van de sociale en beroepsomstandigheden van het individu afhangt hoe hard zij aankomen. Bovendien is het een probleem dat de gedwongen onthouding van het rijden kan leiden tot een verslechtering van de rijkwaliteiten van de overtreder, hetgeen tot ongelukken kan leiden met name bij oudere en onervaren bestuurders.

Het is duidelijk dat het vonnis van ontzegging van de rijbevoegdheid ongemakken kan veroorzaken voor gezin, vrienden en collega's van

de overtreder. Voor het gezin is dat in het bijzonder het geval als er verder niemand kan rijden. Het in beslag nemen van de nummerplaten is voor een nog groter aantal gezinnen een ongemak. Ook dit brengt weer het probleem met zich mee dat de lasten verschillend over de gezinnen worden verdeeld. Een mogelijk positief effect is dat gezin, vrienden en collega's, die de reacties vrezen, zullen trachten iemand misschien met succes in zijn drinkgedrag te beïnvloeden. Een belangrijke vraag is natuurlijk of zij rechtmatig op deze wijze kunnen worden gebruikt. Als men van mening is dat dat zo is, dan moet dat in ieder geval uitdrukkelijk worden gesteld.

Samenvattend kunnen wij concluderen dat vonnissen die tot doel hebben om personen die wegens rijden onder invloed veroordeeld zijn voor een bepaalde tijd te verhinderen achter het stuur te gaan zitten, ongewenste gevolgen met zich meebrengen.

38

Een alternatief voorstel voor het vonnissen van dronken rijders

Het belangrijkste van dit voorstel is dat het relevant is. Personen die wegens dronken rijden veroordeeld zijn, hebben gedemonstreerd dat zij een motorvoertuig hebben bestuurd terwijl zij onder invloed waren. Een redelijke reactie hierop zou zijn dat de gemeenschap, als zij willen blijven rijden, het recht heeft om een grote mate van invloed op hen uit te oefenen om er zeker van te zijn dat zij niet onder invloed van alcohol zullen rijden. Om dit te bereiken zouden de nummerplaten van het voertuig van de overtreder moeten worden ingenomen, terwijl hij daarvoor in de plaats duidelijk andere krijgt. Bovendien zou zijn rijbewijs moeten worden gekenmerkt. Een dergelijke ingreep zal normaal gesproken als vrij onaangenaam worden beschouwd en daardoor als middel van preventie niet minder werken dan het intrekken van het rijbewijs. Bovendien zal de bescherming van de gemeenschap erdoor worden vergroot, terwijl daarnaast de onbedoelde gevolgen en ongemakken van de ontzegging van de rijbevoegdheid aanzienlijk worden verminderd.

Tegelijkertijd zal het de uitvoering van de resocialisatieprogramma's vergemakkelijken.

In de eerste plaats zullen deze mensen, aangezien zij het recht hebben te rijden, in de gelegenheid zijn om bekwaamheden en gewoonten te ontwikkelen die hen kunnen helpen om zelfcontrole over hun drinkgedrag in relatie tot hun rijgedrag uit te oefenen. Dat kan bijvoorbeeld inhouden dat men in staat is het hoofd te bieden aan sociale druk om veel te drinken of dat men zich ervan verzekert dat een nuchter persoon voor vervoer zal zorgen na een drinkgelag. Het is twijfelachtig of iemand dergelijke gewoonten kan aanleren in de spreekkamer van een therapeut of in de tijd dat men geen gelegenheid heeft om te rijden, omdat men zijn vervoermiddel niet kan gebruiken. In de tweede plaats verschaft een dergelijk vonnis een leerperiode waarin de motivatie voor een gematigd drankgebruik in relatie met rijden groot zal zijn, omdat hun voertuigen duidelijk te onderscheiden nummerplaten hebben en de kans dat zij voor dronken rijden gepakt zullen worden aanzienlijk is.

Het enige bezwaar dat er aan dit voorstel kleeft is dat het minder privacy biedt voor de overtreder en zijn gezin. Het is daarom dat de schrijver het slechts presenteert als een alternatief dat aan personen kan worden aangeboden die geconfronteerd zijn met de ontzegging van de rijbevoegdheid wegens rijden onder invloed. Aan de andere kant blijft de huidige manier van optreden ook niet bepaald verborgen voor de pers en de burens en kan men in relatieve anonimiteit een voertuig besturen, zodat het verschil in privacy niet zo groot hoeft te zijn. Uiteraard zal voor het bovenstaande voorstel een aanvullende wetgeving noodzakelijk zijn.

Literatuuroverzicht

Algemeen
Strafrecht en strafrechtspleging
Criminologie
Gevangeniswezen
Reclassering
Kinderbescherming
Politie

Uitleen van tijdschriften

40

Van de artikelen, die in deze rubriek zijn gepubliceerd, kan een kopie worden aangevraagd bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum van het Ministerie van Justitie, Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage, tel. 070-706554/55.

Algemeen

1

Baauw, P. J. *Advocatuur en opleiding: leemten opvullen met drempels?*

Ars Aequi, 29e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 18-22 (N).

De auteur schetst in het kort de ontwikkeling van de advocatuur in de afgelopen decennia. Met betrekking tot vele onderwerpen kan worden verwezen naar een inmiddels indrukwekkende reeks van publikaties, congressen enz. Met de opleiding van advocaten is eveneens het nodige gebeurd, vanuit het besef dat leemten in de rechtshulpverlening nauw samenhangen met leemten in de rechtshulpopleiding. De voorstellen van de Commissie-de Brauw om te komen tot een post-doctorale opleiding van zes maanden, worden door de auteur niet toegejuicht, onder meer vanwege het gevaar dat hiermee nieuwe drempels worden opgeworpen op de weg naar een gedifferentieerde rechtshulpverlening. Andere mogelijke (universitaire) oplossingen waaraan door de Nederlandse Orde van Advocaten wordt gedacht zijn een 'professionele variant', dat wil zeggen een beroepsgerichte vakkendifferentië in de doctoraal-fase, en een speciale studierichting advocatuur. De

eerste mogelijkheid biedt volgens de auteur wel degelijk mogelijkheden omdat deze aanpak aansluit bij de differentiatie die thans ook in de intrastagiaire opleiding verder wordt ontwikkeld. Met literatuuropgave.

2

Caljé, A. *Tien jaar dispuut over rechtshulp, 1968–1978* (I).

Advocatenblad, 60e jrg., nr. 3, 8 februari 1980, blz. 53–60 (N).

In dit eerste artikel van een serie van twee over de ontwikkeling in de rechtshulp in de periode 1968–1978, geeft de auteur allereerst een overzicht van een aantal belangrijke gebeurtenissen in deze periode. Vervolgens wordt de leemte in de rechtshulp beschreven zoals die in de loop der jaren is geformuleerd, waarna het verschil in visie wordt aangeduid tussen de 'traditionele' advocaat en de 'alternatieve' rechtshelper met betrekking tot de taak van de Bureaus voor Rechtshulp. Hierbij komt het onderscheid sociale/commerciële rechtshulp ter sprake in verband waarmee ook het rapport 'Toestand en toekomst van de Nederlandse Balie' wordt besproken. De auteur betoogt dat voor dit onderscheid geen grond aanwezig is. Hij neemt stelling tegen de commercialisering van het beroep zoals in het genoemde rapport wordt voorgesteld. Ereregel 41 lid 2, luidende: 'Bij de behandeling van zijn zaken dient de advocaat zich nimmer door zijn eigen belang, doch alléén door de rechtmatige belangen van de cliënt te laten leiden', vormt de kern van het beroep van de advocaat en sluit zowel een commerciële als ideologische opstelling van de advocaat uit.

41

3

Delft-Baas, M. van., *De reclamecodecommissie en de bescherming van de consument*.

Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 7, 16 februari 1980, blz. 125–138.

De auteur gaat in op de vraag of de door de reclamecodecommissie uitgeoefende zelfregulering de consument een redelijke bescherming kan bieden tegen ongeoorloofde reclame. Zij toont aan dat deze vraag actueel blijft, ook na invoering van het wetsontwerp Misleidende Reclame. De auteur bespreekt het Wetsontwerp gedetailleerd en geeft hierbij enige schematische overzichten. Zij concludeert dat de consument inderdaad een redelijke bescherming wordt geboden tegen ongeoorloofde reclame. De consument kan vrij eenvoudig zelf een klacht indienen. Het toepassingsveld is ruim en de procedure is met voldoende waarborgen omkleed. Ook worden geen hoge eisen gesteld aan het door de consument te leveren bewijs. De auteur zou echter het soort beslissingen (openbare of onderhandse aanbeveling)

graag gemotiveerd zien. De individuele consument schiet met dit alles echter weinig op. Bij een zelfreguleringsinstantie kan hij goed terecht, maar tot de rechter zal hij zich zelden wenden. Bovendien bestaan er naast misleidende ook andere vormen van ongeoorloofde reclame.
Met literatuuropgave.

4

Royal commission on legal services

Hill, M. (1) *Benson and the criminal Bar*

King, M. (2) *Criminal legal services – Gifts or millstones?*

Criminal law review, februari 1980, blz. 75–90.
(GB).

42

In 1976 werd een 'Royal Commission' ingesteld, onder voorzitterschap van Sir Henry Benson, om een onderzoek te houden naar de theorie en praktijk van de rechtshulp in Engeland, Wales en Noord-Ierland. De beide auteurs reageren op het rapport van deze commissie dat in oktober 1979 is verschenen. Hill wijst op de slechte naam van de Britse strafrechtsadvocaten die vooral te wijten is aan ondeskundigheid en ellenlange processen. Hij is het met het voorstel van de commissie in grote lijnen eens dat er in principe voor alle strafzaken een wettelijk recht op rechtshulp moet komen. Oneens is hij het echter met het plan om die rechtshulp voor iedereen kosteloos te maken. Tenslotte gaat hij in op de hoogte van de salarissen van advocaten en op het recht om gehoord te worden. King vindt dat de commissie zich van haar opdracht te gemakkelijk heeft afgemaakt. In plaats van een algemeen recht op rechtshulp had hij liever een lijst van prioriteitsgevallen gezien waar rechtshulp onontbeerlijk is. Voor de overige gevallen had de commissie o.m. voorstellen kunnen doen om de procesgang te vereenvoudigen zodat daar rechtshulp overbodig zou worden.

5

Noach, E. L. en P. J. W. M. de Kroon. *Medische ethiek: patiënten en proeven. De commissie medische ethiek in het academisch ziekenhuis en de faculteit der geneeskunde te Leiden.*

Medisch contact, 34e jrg., nr. 50, december 1979, blz. 1575–1583 (N).

In tegenstelling tot de gedetailleerde voorschriften waaraan het verrichten van dierproeven is gebonden (Wet op de dierproeven, 1978) bestaat er in Nederland nog geen afzonderlijke wetgeving inzake proefnemingen bij de mens. Binnen afzienbare tijd mogen echter wettelijke maatregelen betreffende deze materie worden verwacht. Sedert ruim 25 jaar houden opeenvolgende commissies zich bezig met het formuleren van voorstellen op dit gebied. Hierop vooruitlopend wordt in het academisch ziekenhuis en de medische faculteit te Leiden sinds drie jaar

getracht, in de vorm van een commissie medische ethiek, gestalte te geven aan de heersende opvattingen over het eerder genoemde wenselijke toezicht. De bemoeiingen van de commissie zijn weliswaar in hoofdzaak gericht op het gebied van de medische proefnemingen bij mensen, doch hebben tevens betrekking op algemene ethische problemen die zich binnen de sfeer van de dagelijkse patiëntenzorg kunnen voordoen. Nu de commissie in de loop van haar bestaan ongeveer zestig adviezen over medisch-ethische aangelegenheden heeft uitgebracht, komt het de auteurs nuttig voor verslag uit te brengen over de gevolgde werkwijze en de ervaringen die daarmee zijn opgedaan. De auteurs gaan niet diep in op de medisch-ethische problemen als zodanig, maar beperken zich tot de praktische aspecten die het werken in zo'n commissie kenmerken.

6

Peeters, J. A. J. *Het recht op collectieve actie van werknemers.*

Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 4, 26 januari 1980, blz. 65–74 (N).

43

Naar aanleiding van de acties op de werf van VDSM in het voorjaar van 1979 wordt in dit artikel onderzocht in hoeverre een derde die nadeel ondervindt van een collectieve werknemersactie een eigen actie uit onrechtmatige daad tegenover de werknemers en/of de vakvereniging heeft. Daarnaast bespreekt de auteur of meer actieve vormen dan staking toelaatbaar zijn, welke invloed de (financiële) betrokkenheid van de overheid heeft en de vraag of de werknemers aanspraak kunnen blijven maken op betaling van loon. De auteur meent dat de stakingsdaad zelfstandig op zijn zorgvuldigheid moet worden onderzocht in de relatie tot de derde. Beide partijen hebben behoefte aan *adequate* pressiemiddelen. Vanwege het maatschappelijk belang van een behoorlijk functionerend stelsel van arbeidsverhoudingen moet worden aanvaard dat ook derden de nadelen van dat stelsel zullen moeten dragen, tenzij de schade die zij van de werknemersacties ondervinden niet voortvloeit uit enige zelfgekozen band die zij hebben met het produktieproces, dat door hun actie wordt getroffen. Met literaturopgave.

7

Roos, N. H. M. *De rechterlijke macht en zijn uitsluitende bevoegdheid volgens art. 167 GW, mede in verband met de deelneming van leken aan de rechtspraak.*

Rechtsgeleerd magazijn themis, nr. 6, 1979, blz. 545–573 (N),

De auteur gaat allereerst in op de mogelijkheid van deelneming van leken aan de administratieve rechtspraak in hoogste ressort en de achtergronden van

art. 180 lid 6 GW. Vervolgens bespreekt hij art. 167 GW, waarbij aan de orde komen: de wijziging in 1848 van de tekst van dat artikel uit 1815, de betekenis van die wijziging en de invloed daarvan op de debatten over art. 167 bij de grondwetsherziening van 1887. Daarna volgt een analyse van de formele interpretatie van art. 167 GW door Duynstee en Van Angeren. Na behandeling van de vraag wanneer een rechter kan concluderen dat zijn uitsluitende bevoegdheid door de wetgever is uitgesloten en bespreking van het bevoegdheids criterium van de burgerlijke rechter, geeft de auteur zijn eigen opvatting weer. Wanneer het begrip 'rechterlijke macht' van art. 167 GW zo wordt opgevat, dat daar ook bepaalde vormen van 'administratieve' rechtspraak onder vallen, zijn t.a.v. die vormen van rechtspraak de kwesties van art. 167 GW en van art. 180 lid 6 GW opgelost. De auteur concludeert dan ook dat een ruim begrip 'rechterlijke macht' de voorkeur verdient.
Met literatuuropgave.

8

Strikwerda, L. *Kiest het Haags verkeersongevallen-verdrag partij voor verkeersslachtoffers?*

Verkeersrecht, 28e jrg., nr. 2, februari 1980, blz. 25-31 (N).

44

De auteur geeft aan dat men in het Haagse Verdrag van 4 mei 1971 inzake de wet welke van toepassing is op verkeersongevallen op de weg, slechts verwijzingsregels aantreft, en geen materiële regels. Het beoogde doel van het verdrag is meer zekerheid te verschaffen voor internationale verkeersslachtoffers. Men tracht dit te bereiken via de *lex loci delicti*-regel waarop enkele ondoorzichtige uitzonderingsbepalingen worden gemaakt. De auteur bespreekt deze uitzonderingen puntsgewijs. Hij wijst erop dat het geheel nogal gecompliceerd is. Hij kan niet zonder meer een bevestigend antwoord geven op de vraag of er partij gekozen is voor de verkeersslachtoffers. Wel wordt alle aandacht geschonken aan de onmiddellijke zekerheid omtrent het toepasselijke recht. Dit wijst erop dat men naar een optimale conflictenrechtelijke zekerheid streeft. Andere belangen van de verkeersslachtoffers zijn echter geheel of ten dele aan dit zekerheidsstreven opgeofferd. Tot slot merkt de auteur op dat het verdrag slechts partij kiest door voor zeker te kiezen.
Met literatuuropgave.

9

Wolters, W. H. G. *Medische experimenten en research bij kinderen en jonge adolescenten.*

Maandblad geestelijke volksgezondheid, 34e jrg., nr. 12, december 1979, blz. 823-843 (N).

In dit artikel beoogt de auteur de belangrijkste punten met betrekking tot experiment en research met kinderen en jonge adolescenten aan de orde te stellen.

Het artikel is geschreven vanuit de medische situatie. De gedragswetenschappelijke experimenten en research komen niet aan de orde. De auteur definieert eerst wat onder medisch experiment moet worden verstaan, daarna gaat hij nader in op de factoren welke van invloed op de besluitvorming zijn. Voorop staat volgens de auteur dat experiment en research bij kinderen noodzakelijk is. De farmacologie is onvoldoende gericht op kinderen. Zij vormen een te kleine markt. Naar het oordeel van de auteur is echter niet-therapeutisch experimenteren af te wijzen in geval het kind geen toestemming kan geven op basis van zo adequaat mogelijke informatie. Of wetenschappelijke onderzoekers er in zullen slagen de rechten en belangen van de patiënt en niet-patiënt te waarborgen, hangt slechts ten dele af van wettelijke voorschriften en controlemechanismen. De morele instelling van de onderzoekers, het psychologische klimaat van een afdeling, de opstelling en inbreng van verpleegkundigen en patiënten of hun familie zijn zeker belangrijker. In zijn conclusie besluit de auteur o.a. dat ouders en kinderen in de toekomst gebaat zullen zijn bij een actievere deelname aan de besluitvorming bij research en behandeling. Activiteiten die onder het mom van experiment en research werden gepresenteerd, maar die niet voldoen aan de elementaire voorwaarden voor een wetenschappelijk experiment, kan men beschouwen als professionele of institutionele (kinder)mishandeling.

Strafrecht en strafrechtspleging

10

Bailey, V. and S. McCabe. *Reforming the law of incest.*

Criminal law review, december 1979.
blz. 749–764 (GB).

De Criminal Law Revision Committee heeft een uitgebreide herziening van de wet betreffende seksuele misdrijven ondernomen. De auteurs behandelen in dit artikel enkele aspecten van de bepaling betreffende incest. Aan de orde komen: de selectie van daders bij de veroordeling, de juridische opvattingen over incest, de omstandigheden die in aanmerking worden genomen bij het bepalen van de strafmaat, psychiatrische onderzoeken naar incest, afschrikkende werking van de sanctie, betekenis van de wet, genetische aspecten van incest, de bescherming van kinderen ertegen en de strafmaat. De auteurs zijn van mening dat psychologische schade eerder toegeschreven moet worden aan de sociale stigmatisering dan aan de incest zelf. Genetische schade betekent volgens hen nog geen noodzakelijke inschakeling van de strafwet. Zij menen dat incest alleen strafbaar moet zijn als er schade of letsel optreedt bij degenen die erbij betrokken zijn. Zij bepleiten legalisering van incest in onderling goedvinden tussen personen van achttien jaar en ouder en

tussen broer en zus, ongeacht hun leeftijd. De strafwet moet wel van toepassing zijn op incest tussen personen van zestien jaar en jonger en op seksuele contacten waarbij personen tussen zestien en achttien jaar misbruikt en omgekocht worden. Het doel van deze herziening is de strafwet direct en met grotere nauwkeurigheid te richten op het gedrag dat tegengegaan moet worden en dat reeds de meeste aandacht heeft van degenen die de wet tegen incest uitvoeren.

Met literatuuropgave.

11

Baldwin, J. and M. McConville. *Trial by jury: some empirical evidence on contested criminal cases in England.*

Law and society review, 13e jrg., nr. 4, zomer 1979, blz. 861–890 (USA).

46

Voor een goed begrip van sociale instituties is het nodig om deze in hun sociale en politieke context te plaatsen. Dit geldt ook voor het juryrechtspraak-systeem, de hoeksteen van het Anglo-amerikaanse rechtssysteem. Een onderzoek daarnaar zal zeker op vele moeilijkheden stuiten. Door middel van het verzamelen en vergelijken van oordelen over juryuitspraken van deelnemers en bij de rechtzitting betrokkenen, hebben de auteurs geprobeerd het werk van de jury te onderzoeken. Het onderzoek is gebaseerd op een studie naar juryrechtspraak in de Crown Court in Birmingham, Engeland, tezamen met materiaal dat geput is uit een aantal Londense zaken. (1975–1976). Het betrof 370 juryzaken in Birmingham en 171 zaken in Londen. Uit het onderzoek blijkt dat er verrassend vaak aan de juryuitspraken wordt getwijfeld, zowel in gevallen van vrijspraak als van veroordeling. Een onderzoek naar de mogelijkheden die er zijn om misstappen van de juryrechtspraak te corrigeren, laat de ineffectiviteit van de huidige beroepsprocedures zien. De auteurs zijn van mening dat het nodig is om het functioneren van de jury in een politieke context te bezien en te beoordelen.

Met literatuuropgave.

12

Brinkhuizen, C. *Schuilen voor de justitie.*

Kri, 9e jrg., nr. 10, december 1979, blz. 9–12 (N).

De Turken en Marokkanen die in kerkgebouwen een schuilplaats zochten voor de Nederlandse justitie hebben stof geleverd voor een belangwekkende discussie. Kunnen wij in onze samenleving vrijplaatsen dulden waar de justitie geen toegang heeft? Is het een taak voor de kerken zulke vrijplaatsen aan verdrukten te bieden? De discussie is nog maar nauwelijks op gang, maar de minister van justitie heeft zich er al met een krachtig geluid in geroerd. 'In een democratische rechtsstaat is het niet juist een

kerkgebouw als wijkplaats te gebruiken. We moeten niet terug naar een middeleeuwse rechtsbedeling', aldus minister de Ruiters. Prof. dr. H. Bianchi vindt echter dat ook in ons land de rechtsbescherming soms dermate tekort schiet, dat we er niet onderuit kunnen voor de verdrukten wijkplaatsen te scheppen. In dit artikel een interview met Bianchi en Huysmans 'het katholieke kerkelijk recht erkent asielzoekers'.

13

Brongersma, E. *The meaning of 'indecent' with respect to moral offences involving children.*

The British journal of criminology, 20e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 20-32 (GB).

47

Tegenwoordig wordt in de medische, psychologische en pedagogische literatuur betreffende seksuele contacten met kinderen voorgesteld dat: a) Alleen contacten na gebruik van geweld, bedreiging, dwang of misbruik van autoriteit strafbaar moeten blijven. b) Contacten, die alleen in lichte mate verwerpelijk zijn of weinig angst teweeg brengen, voor het kind zoveel mogelijk voorkomen moeten worden maar nooit reden voor een strafproces moeten zijn. Het kind raakt i.h.a. meer getraumatiseerd doordat het als getuige door de politie en aanklagers ondervraagd wordt dan door de seksuele daden zelf. c) Contacten, die door het kind gezocht zijn of waar het kind vrij mee ingestemd heeft als uiting van liefde, affectie of tederheid niet bij wet verboden behoren te zijn. Ook het multi-disciplinaire rapport 'Pedofilie en samenleving' van het Nationaal centrum voor geestelijke volksgezondheid (1976) deelt deze mening, en is voor totale afschaffing van alle bepalingen in het Wetboek van Strafrecht die betrekking hebben op niet gewelddadige seksuele contacten met kinderen. Op grond hiervan maakte de auteur, destijds, als lid van de Eerste Kamer in Nederland, aanhangig dat artikel 247 van het Wetboek van Strafrecht nader bekeken zou worden. De auteur zet uiteen dat het naar zijn mening mogelijk is om op grond van de bestaande jurisprudentie de woorden 'onzedelijk gedrag' zo te interpreteren, dat relaties met onderling goedvinden zouden zijn uitgesloten. Hij betreurt het dat nog steeds alle seksuele contacten met minderjarigen onder de zestien jaar, zonder onderscheid, volgens de wet als onzedelijk worden beschouwd. Met literatuuropgave.

14

Essen, G. van. *Een bijzondere voorwaarde onder toezicht.*

Proces, 58e jrg., nr. 11, november 1979, blz. 267-275 (N).

Er is een sterke begrenzing van de mogelijkheden om via een rechterlijk vonnis de reclassering opdrachten tot hulp en steun te kunnen geven. Dit kan slechts in-

dien de betrokkene bijzondere voorwaarden zijn opgelegd en dan strekt de begeleiding zich slechts uit tot het helpen naleven van het in die bijzondere voorwaarde gestelde. Deze wettelijke beperking sluit niet aan bij wat er in de praktijk aan behoefte leeft. Men ging er toe over het opleggen van bijzondere voorwaarden te hanteren als middel ten einde een formeel reclasseringscontact tot stand te brengen i.p.v. de opdracht tot begeleiding afhankelijk te stellen van (een) eventuele, eerste opgelegde, bijzondere voorwaarde. Hiervoor is in de loop van de tijd een soort gestandaardiseerde bijzondere voorwaarde in zwang geraakt. Deze standaardvoorwaarde wordt in dit artikel nader besproken. Deze is namelijk niet alleen aanvechtbaar vanwege de functie die zij vervult, maar ook de inhoud staat bloot aan wetshistorische en wetstekstuele kritiek en geeft aanleiding tot een aantal bijzondere complicaties.

15

Haffmans, Ch. *Positie kiezen: de rol van de deskundige bij toepassing van art. 16 Wetboek van Strafvordering*. Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 4, 26 januari 1980, blz. 74-77 (N).

48

De bijzondere strafkamer van de rechtbank Rotterdam heeft op 24 september 1979 besloten de vervolging van Menten te schorsen op grond van art. 16 W.v.Sv. Op deze beslissing is van een aantal kanten nogal wat kritiek geuit. De auteur tracht in dit artikel wat van die kritiek te weerleggen. In de eerste plaats wijst hij er op dat het desbetreffende artikel imperatief geformuleerd is, zodat de rechter wel verplicht is te schorsen. In de tweede plaats wordt er onvoldoende rekening mee gehouden dat art. 16 spreekt van het krankzinnig worden van de verdachte *na* het begaan van het strafbare feit. In de derde plaats benadrukt de auteur dat de vraag naar de betekenis van 'krankzinnigheid' niet in de zin van de Krankzinnigenwet opgelost kan worden en ook een andere is dan de vraag naar de toerekeningsvatbaarheid van art. 37 W.v.Sr. Ten slotte stelt hij dat Beyaert zich als deskundige beter had kunnen onthouden van een ongevraagd en niet op zijn terrein liggend advies aan de rechter om de vervolging niet te schorsen. In een nawoord geeft Prof. Beyaert commentaar op dit artikel.

16

Hart, A. C. 't. *Science fiction van geschiedenis en recht*.

Advocatenblad, 60e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 4-11 (N).

De schrijver, die deel uitmaakte van de zgn. Commissie-Schöffers bestrijdt het artikel 'Pleidooi voor een verdediging' van N. E. Algra in Advocatenblad 1979-19. Vrij stelselmatig krijgt een aantal al dan niet met name genoemde personen, die door hun

werkzaamheden Menten op enigerlei wijze voor de voeten hebben gelopen, op een insinuerende wijze door Algra de mantel uitgeveegd. Een discussie over suggesties die ten onrechte door Algra's teksten kunnen worden gewekt is beneden de waardigheid. Het rechtzetten van alle onjuistheden of in ieder geval onzuiver weergegeven feiten en argumenten zou enkele afleveringen van het Advocatenblad kunnen vullen. Bij wijze van compromis beperkt de schrijver zich tot enige algemene opmerkingen en enkele details, zonder de pretentie te hebben dat alle onjuistheden worden geredresseerd. In het naschrift ziet Algra zijn stellingen in 'Pleidooi voor een verdediging' eerder bevestigd dan weersproken.

17

Hauptmann, W. *Was lässt die Kriminologie vom Strafrecht übrig?*

Kriminalistik, 24e jrg, nr. 1, januari 1980, blz. 21-26 (BRD).

49

In dit artikel, dat de naam draagt van een in 1962 verschenen referaat van Hilde Kaufmann, gaat de auteur nader in op het strafrecht als één van de vele sociale controlemechanismen. De auteur geeft aan dat dit verschilt van deze andere mechnismen, daar er sprake is van een hele reeks min of meer geformaliseerde principes. Deze hangen direct samen met het rechtsstaatconcept. Het strafrecht neemt zijns inziens wel een steeds belangrijkere plaats in. Daarnaast is er sprake van een toenemende humanisering van het strafrecht. Beide ontwikkelingen dragen het gevaar in zich dat de burger zich tegen de criminaliteit te weer gaat stellen, omdat hij het gevoel heeft dat de overheid hem onvoldoende beschermt. Om dit tegen te gaan moeten de verschillende justitiële instanties die op het terrein van het strafrecht werkzaam zijn, het wederzijds begrip voor elkaars functie vergroten. De auteur is van mening dat de gedragswetenschappen hier veel aan kunnen bijdragen. De conclusie van de auteur is dat het uitgangspunt van het strafrecht als ultimum remedium al vooraf gaat aan de gedragswetenschappelijke relativering van zijn effecten. Met literatuuropgave.

18

Nieboer, W. en G. A. M. Strijards. *Toerekening van gevolgen – om het eigen juridisch karakter.*

Delikt en delinkwent, 10e jrg, nr. 1, januari 1980, blz. 7-17 (N).

De auteurs behandelen de rol van de deskundigenverklaring bij het juridische oordeel over de aansprakelijkheid voor gevolgen. De causaliteitsvragen die op niet-specifieke juridische gebieden rijzen kunnen onderwerp zijn van een expertise door deskundigen-niet-juristen. Deze causaliteit wordt door de auteurs 'expertise-causaliteit' genoemd. Tussen hetgeen de wetenschap van de deskundige hem hierover leert en de strafrechtelijke aansprakelijkheid voor de gevolgen

moet een duidelijk onderscheid worden gemaakt. Aan de hand van de algemene voorzienbaarheid laten de auteurs zien dat niet alles wat de expert als 'gevolg' aanwijst als gevolg voor de jurist hoeft te gelden. Zij noemen een aantal omstandigheden die een sterke verleiding tot kortsluiting meebrengen d.w.z. het uit het expertisegevolg zonder meer concluderen tot strafrechtelijke aansprakelijkheid. Terecht heeft de HR steeds onderscheiden tussen 'gevolgen' en 'voorzienbaarheid (of toerekening) van deze gevolgen'. Wel werpen zij de vraag op of de vervanging van de voorzienbaarheid door de toerekening het gevaar voor kortsluiting niet vergroot nu meer inhoudelijke criteria die de toerekening funderen zijn geschrapt. Met literatuuropgave.

19

Polak, N. J. *De 'beledigde partij' in ere hersteld.* Nederlands juristenblad, 55e jrg., nr. 2, 12 januari 1980, blz. 21-29 (N).

50

De auteur bespreekt het voorontwerp van de Benelux-Studiecommissie inzake een verdrag betreffende de positie van het slachtoffer in het strafproces. Dit voorontwerp van het verdrag voorziet in vergaande bevoegdheden voor het slachtoffer van een strafbaar feit zich als beledigde partij in het strafproces te voegen, zodat het mogelijk is het onrecht dat het slachtoffer is aangedaan, snel te vergoeden. De auteur behandelt de voorgeschiedenis, de wetswijzigingen, de verruiming van de rechten van het slachtoffer, het onderscheid tussen benadeelde persoon en burgerlijke partij, de wijze waarop men een dergelijke hoedanigheid verkrijgt, de vereisten en de rechten hierbij, de bevoegdheid van het slachtoffer het initiatief te nemen tot vervolging voor de strafrechter, de uitspraak over de straf en over de vordering van de burgerlijke partij en tot slot de voor de verdachte burgerlijk aansprakelijke partij. De auteur juicht het verdrag toe, daar het voorziet in een manier waarop het recht het menselijk geluk kan bevorderen langs wegen die de mensen als redelijk aanvoelen. Met literatuuropgave.

20

Rüler, S. van. *Strafrechtsopvattingen in de jaren dertig. 1930-1935: van opvoedingsideaal naar generale preventie.* Tijdschrift voor criminologie, 22e jrg., nr. 1, januari/februari 1980, blz. 19-35 (N).

Het begin van de jaren dertig werd gekenmerkt door aanzienlijke beroering, ook op het strafrechtgebied. De nieuwsgierigheid naar het hoe en waarom van deze 'crisis in het strafrecht' is voor de auteur aanleiding geweest zich hier verder in te verdiepen. Deze nieuws-

gierigheid werd enigszins aangewakkerd door het besef dat wij in een tijd leven die men vaak met de jaren dertig vergelijkt. Voor het beantwoorden van de vraag wat er nu eigenlijk aan de hand was, heeft de auteur zich bezig gehouden met de ideeën van een kleine groep van personen, die regelmatig publiceerden over onderwerpen van strafrechtelijke aard. Het was een groep van professoren en rechters die waarschijnlijk grote invloed had op het strafrecht. De opvattingen die in brede lagen van de bevolking leefden komen dus niet ter sprake. De auteur heeft gebruik gemaakt van publikaties uit het Tijdschrift voor Strafrecht, Maandblad voor Berechting en Reclassering, Nederlands Juristenblad, Rechtsgeleerd Magazijn Themis, en het Weekblad van het Recht. Het is duidelijk dat hiermee slechts een deel van de strafrechtshistorie van die tijd beschreven wordt: de meningsvorming binnen de elite. Wat er in feite gebeurde, op het gebied van wetgeving, strafrechtspraak en strafpraktijk komt hier niet uitvoerig aan de orde. Na eerst kort aandacht te hebben besteed aan de tijd vóór 1930 staat de auteur achtereenvolgens stil bij de volgende vijf punten: 1. De houding die men in Nederland moest aannemen tegenover het nieuwe nationaal-socialistische strafrecht; 2. het doel van de straf, met name de verhouding tussen generale en speciale preventie; 3. de vraag of het nulla poena beginsel (art. 1 WvS) wel gehandhaafd kon blijven; 4. was de bescherming van de verdachte in het strafproces niet te ver doorgevoerd? 5. moest de vrijheidsstraf verscherpt worden? Met literatuuropgave.

21

Schultz, D. *Überlegungen zur Aussetzung der Entziehung der Fahrerlaubnis zur Bewährung.*

Blutalkohol, 17e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 1-14 (BRD).

De afgelopen jaren heeft men zich in de literatuur afgevraagd of de praktijk van het intrekken van het rijbewijs, als bijkomende straf, overboord gezet moet worden. De auteur bekijkt in het algemeen wat de invloed van de sancties, die tot nu toe in het verkeersrecht zijn toegepast, op de verkeersveiligheid is. Het opleggen van straf en het intrekken van het rijbewijs blijken slechts een beperkt effect te hebben. De auteur ziet een effectieve heropvoeding als een geschikte methode om het gedrag van dronken rijders te beïnvloeden. Het model 'Mainz 77' en het werk van Winkler op dit gebied worden besproken. De auteur laat tevens zien wat de wettelijke mogelijkheden zijn om op grote schaal nascholing voor autorijders te introduceren. Hij waarschuwt er echter voor om deze bijscholing van weggebruikers als enige middel te zien. Ook andere methoden om het gedrag te beïnvloeden moeten bekeken worden, zoals een duidelijke regeling t.a.v. onder invloed gepleegde verkeersdelicten, strengere surveillance en een gecoördineerde verkeersopvoeding.

De auteur geeft een commentaar op het artikel van Brongersma in hetzelfde nummer: 'Indecency' in moral offences involving children. De auteur is met Brongersma van mening dat strafvervolgning niet de aangewezen weg is in geval van seksuele daden met onderling goedvinden. Dit onafhankelijk van de leeftijd van de betrokkenen. Brongersma schaart zich achter sommige autoriteiten die zich beginnen af te vragen of het onderdrukken van seksuele gevoelens van kinderen geen schadelijk effect op de latere seksuele ontwikkeling zal hebben. De auteur vindt het een zwak punt in het betoog van Brongersma dat hij enkele belangrijke beschouwingen die tot een tegengestelde conclusie zouden kunnen leiden niet in de discussie betreft. Uit het artikel van Brongersma zou men op kunnen maken dat het contact van een kind met de seksualiteit van volwassenen een neutrale, soms zelfs een positieve ervaring is. Dit kan inderdaad soms het geval zijn. Toch ontkomt men niet aan het eigen cultuurpatroon, waarbij de norm geldt dat men kinderen zoveel mogelijk in onwetendheid laat over seksualiteit van volwassenen. Voor sommige kinderen kan een plotselinge onverwachte confrontatie een angstaanjagende ervaring zijn. De auteur is het toch met de conclusie van Brongersma eens, omdat ook naar zijn oordeel het trauma van het strafproces voor het kind ernstiger is dan het seksuele voorval zelf. De auteur is met Brongersma van mening dat seksuele molestatie van kinderen die dat niet willen, een criminele daad is.

52

Criminologie

De auteur bespreekt de resultaten van empirisch onderzoek naar de generaal-preventieve waarde van wettelijke sancties. Daarbij wordt vooral ingegaan op de methodologische problemen die samenhangen met ecologische vergelijkingen, vragenlijsten en interviews, en veldonderzoeken. Zijn conclusie luidt dat, alhoewel er enig overtuigend bewijs voor preventieve werking voorhanden is – met name de onderzoeken van Ross c.s. (1970) en Buikhuisen (1974) tonen dat aan – het meeste onderzoek niet overtuigend is. In hoofdzaak omdat gebrekkige methodologische ontwerpen of procedures en inadequate preventie-criteria worden gehanteerd. Geen enkele straf heeft van zichzelf een preventieve werking, zodat meer aandacht besteed zal moeten worden aan de achterliggende sociale factoren. Kennis over het ontstaan van atti-

tudes met betrekking tot wetten en een theorie over hoe informatie m. b. t. afschrikwekkende sancties wordt overgedragen zijn onmisbaar. Ten slotte buigt de auteur zich over de vraag of een beleid dat gericht is op preventie wel legitiem is.
Met literatuuropgave.

24

Carter, T. and D. Clelland. *A neo-marxian critique, formulation and test of juvenile dispositions as a function of social class.*

Social Problems, 27e jrg., nr. 1, oktober 1979, blz. 96–108 (USA).

In dit artikel geven de auteurs een verslag van de resultaten van een onderzoek bij jongeren naar de relatie tussen iemands maatschappelijke positie en de kans dat hij door justitie wordt 'veroordeeld'. Zij maken daarbij een onderscheid tussen morele, slachtofferloze delicten en de traditionele criminaliteit. Voordat zij hun eigen onderzoeksopzet toelichten, gaan zij uitvoerig in op de methodologische problemen die zich bij dit soort onderzoek voordoen. De vergelijkbare onderzoeken die op dit terrein zijn gedaan hebben bijna allemaal het bezwaar dat zij met niet alle delicten rekening houden en de delicten ook niet altijd voldoende zijn geordend voor de vergelijking. In een apart hoofdstuk geven de auteurs reenschap van het door hen gekozen theoretisch raamwerk. Met behulp van een aantal statistische toetsen wordt vervolgens aangetoond dat de klassensamenhang wel aanwezig is, maar voornamelijk in de sfeer van de zgn. morele delicten. Aan het slot van hun artikel concluderen zij dat deze resultaten steun geven aan de zgn. conflicttheorieën en aan de door hen uitgewerkte neo-marxistische theorie. De bestempeling van gedrag tot een moreel delict kan naar hun oordeel niet los worden gezien van de kapitalistische productie-maatschappij.
Met literatuuropgave.

25

Cohen, S. *The punitive city: notes on the dispersal of social control.*

Contemporary Crises, 3e jrg., nr. 4, oktober 1979, blz. 339–363.

De auteur behandelt na een inventarisatie van de veranderingen in het systeem van sociale controle gedurende de afgelopen 10 jaar, de gevolgen van nieuwe inzichten voor met name de delinquente jeugd en in mindere mate voor drugverslaafden en psychopaten (omdat deze groepen een aparte benadering vragen). Hij concentreert zich voornamelijk op Groot-Brittannië en de V.S. Bij sociale controle van afwijkend gedrag is de rol van gevangenis en inrichtingen in de afgelopen 150 jaar sterk gewijzigd. Men ziet thans meer in een 'community-treatment' of een 'intermediate-treatment', waarbij de delinquent een betrekkelijke mate van vrijheid geniet en de samenleving toch een zekere controle uitoefent. Hij behan-

delt de voor- en nadelen van verschillende systemen als gezinsplaatsing, internaten, 'correctional communities', de invloed die de overheid en particuliere instanties hebben in deze systemen, evenals de combinatie van deze werkwijzen.
Met literatuuropgave.

26

Denkers, F. A. C. M. *De relevantie van beleidsgericht onderzoek naar de preventie van criminaliteit.*

Delikt en delinkwent, 9e jrg., nr. 9, november 1979, blz. 601-612 (N).

De auteur schetst allereerst de ontwikkeling van de Nederlandse criminologie-beoefening, waarbij hij stelt dat nagenoeg alle onderzoeken wel iets te maken hebben met preventie. Hij onderscheidt hierbij vijf fasen: 1. straf niet want zij zijn zoek; 2. straf niet want dat helpt niet; 3. straf niet want dat is willekeurig; 4. straf niet want dat is niet eerlijk; 5. straf niet want daar is geen reden voor. Vervolgens gaat de auteur in op de complexiteit van het vraagstuk van preventie, de structuur van het strafrechtelijk apparaat en de aard van het wetenschappelijk onderzoek. De relevantie van het, overwegend criminologische, wetenschappelijke onderzoek wordt afgewogen aan de hand van vier kenmerken: 1. de humane-ideologische bewogenheid; 2. het descriptief-signalerende karakter; 3. de overschatting van de autonomie; 4. het fragmentarisch-modieuze karakter. De auteur concludeert dat de strafrechtelijke organen nauwelijks opgewassen zijn tegen de preventie-problematiek. Infrastructurele condities voor een rationeel preventie-beleid ontbreken. Organisatie-sociologisch gericht onderzoek en samenwerking met praktisch georiënteerde organisatie-ontwikkelingsprojecten lijken in de naaste toekomst geïndiceerd.
Met literatuuropgave.

54

27

Dautricourt, J. Y. *Politique criminelle et liberté.*

Etudes internationales de psycho-sociologie criminelle, nr. 34/35, december 1979, blz. 21-35.

De auteur vraagt zich af wat er centraal dient te staan bij een effectieve criminaliteitsbestrijding. Dient de 'openbare orde' of het individu met zijn rechten (zoals het recht op vrijheid) het middelpunt te zijn? In zijn betoog betoont hij zich een voorstander van het standpunt dat het meest essentiële van de samenleving het 'sociale bewustzijn' is. Bij deze invalshoek staat de menselijke waardigheid voorop. In het klassieke strafrecht staat daarentegen het delict centraal. De auteur geeft aan dat men de delinquent bij voorkeur in zijn eigen omgeving moet corrigeren. Een gevangenisstraf acht hij niet op zijn plaats. Vervolgens licht hij toe welke criminele politiek zijns insziens in België m.b.t. de strafwetgeving gevolgd dient te worden. Hij verdeelt de delinquenten hierbij in verschil-

lende categorieën, zoals gelegenheidsdaders, beroeps-misdadigers etc. Tot slot bespreekt hij de wet van de criminele politiek en geeft hij aan welke functies deze dient te hebben.

Met literatuuropgave.

28

Franke, H. *Theorievorming in de criminologie.*

Tijdschrift voor criminologie, 22e jrg., nr. 1, januari/februari 1980, blz. 3-18 (N).

In dit artikel wordt betoogd dat niet het ontbreken van algemene theorieën als een zwakke plek in de criminologiebeoefening gezien moet worden. Met behulp van Wittgenstein's opvattingen over familiegelekenissen, aan Elias ontleende sociologische inzichten en Blumer's formulering van 'sensitizing concepts' wordt aannemelijk gemaakt dat juist het blijven zoeken naar algemene verklaringen de ontwikkeling van criminologisch onderzoek ernstig beperkt. Terwijl in andere takken van sociologiebeoefening het inzicht doorbreekt dat het speuren naar algemene geldige theorieën een heilloze en weinig vruchtbare onderneming is, blijft in de criminologie het geloof in algemene theorieën onverminderd groot. De nadruk blijft liggen op de herhaalbaarheid en onveranderlijkheid. De voorkeur voor algemeenheid heeft er o.a. toe geleid dat alle vormen van crimineel gedrag gewoonlijk onder de noemer 'afwijkend' gebracht worden, zodat de meeste theorieën in de criminologie theorieën over afwijkend gedrag zijn. De vraag die de schrijver zich stelt is of er in de empirische wereld inderdaad gedragingen aan te wijzen zijn die door iets essentieels of gemeenschappelijks gekenmerkt worden, waardoor het begrip 'afwijkend gedrag' er op van toepassing zou zijn. Aan de hand van een analyse van het begrip 'afwijkend gedrag' probeert de auteur in dit artikel aan te tonen dat deze vraag ontkennend beantwoord moet worden.

Met literatuuropgave.

29

Frankowski, S. *The causes of criminality in socialist countries as perceived by socialist scholars.*

Tijdschrift voor criminologie, 22e jrg., nr. 1, januari/februari 1980, blz. 36-44 (N).

In dit artikel worden de theorievormingen rondom het probleem van de oorzaken van criminaliteit, die momenteel in een aantal socialistische landen zijn waar te nemen, in het kort belicht. Achtereenvolgens komen aan de orde: de Sovjetunie, de Duitse Democratische Republiek, Polen en Joegoslavië. De criminologische theorieën, welke door de Sovjetgeleerden worden ontwikkeld, hebben in andere Europese socialistische landen de bijzondere aandacht en tegelijkertijd hebben zij een niet onaanzienlijke invloed op de ontwikkelingen binnen het criminologisch denken in deze landen. De criminologische theorieën uit de

DDR blijken het meeste overeen te komen met de Sovjet-theorieën. In Polen en Joegoslavië zijn binnen de criminologie opvattingen ontstaan, welke in vele opzichten opmerkelijk verschillen van die in de Sovjetunie en in de DDR.

Met literatuuropgave.

30

Gibson, L. R. Linden and S. Johnson. *A situational theory of rape.*

Canadian journal of criminology, 2e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 51–65 (C).

Tot voor kort kreeg het misdrijf verkrachting betrekkelijk weinig aandacht. Bij de maatschappelijke ontwikkelingen vroeg het stijgende aantal aangiftes bij dit delict om steeds meer onderzoek op dit terrein. Naar de mening van de auteurs kunnen de benaderingen hierbij worden onderverdeeld in twee categorieën t.w. die gebaseerd zijn op genetische theorieën en die gebaseerd zijn op situationele theorieën. De eerste onderzoeken gingen vooral uit van de eerste groep theorieën. Hierbij ging het dan o.a. om factoren als latente homoseksualiteit bij de dader of gevoelens van seksueel onvermogen. Hierop volgde een victimologische benadering van het probleem, waarbij vaak weer betrekkelijk eenzijdig de rol van het slachtoffer werd benadrukt. De auteurs komen na een kritische toetsing van deze benaderingen op de situationele verklaring van de verkrachting. Aan de hand van empirische gegevens wijzen zij op het samenhangende belang van zaken als de plaats, het tijdstip, de omstandigheden e.d. Zij concluderen aan het slot van hun artikel dat de situationele theorie een goed raamwerk biedt voor toekomstig onderzoek naar dit delict. Met literatuuropgave.

56

31

Harding, R. *Firearms use in crime.*

Criminal law review, december 1979, blz. 765–774 (GB).

De auteur kritiseert een rapport uit 1973 waarin o.a. geconcludeerd wordt tot een stijging van het gebruik van vuurwapens in de misdaad. Allereerst wordt ingegaan op de wijze van meten van het vuurwapengebruik. De auteur geeft de voorkeur aan het vergelijken van het vuurwapengebruik bij ernstige misdrijven met het voorkomen van ernstige misdrijven waarbij vuurwapens vaak gebruikt worden en vaak gebruikt zullen worden. Hij concludeert dat het vuurwapengebruik afhangt van de frequentie waarmee deze misdrijven begaan worden en dat het vuurwapengebruik alleen proportioneel is gestegen. Vervolgens wordt ingegaan op het gebruik van een jachtgeweer bij misdrijven en het vuurwapengebruik bij geweld tussen familieleden en bekenden. De auteur komt tot de volgende conclusies: 1. het vuurwapengebruik bij ernstige misdrijven in Engeland is niet buitensporig of verontrustend;

2. voor zover het vuurwapengebruik stijgt, stijgt dit alleen als een functie van een langzame stijging in ernstige geweldsmisdrijven; 3. er vindt een verschuiving plaats naar het gebruik van jachtgeweren, eerder dan naar andere vuurwapens (dit geldt vooral voor het bij roofovervallen gebruiken van jachtgeweren met afgezaagde loop); 4. wetten die het privébezit van vuurwapens aan banden leggen, zullen het vuurwapengebruik bij misdrijven waarschijnlijk niet doen afnemen. Met literatuuropgave.

32

Hindelang, M. J., T. Hirschi and J. G. Weis. *Correlates of delinquency: the illusion of discrepancy between self-report and official measures.*

American sociological review, 44e jrg., nr. 6, december 1979, blz. 995-1014 (USA).

57

In dit artikel bespreken de auteurs de onderzoeksliteratuur die betrekking heeft op de mate waarin criminaliteitsonderzoeken die uitgaan van officiële statistieken, overeenkomen met studies die op 'self-reports' van adolescenten zijn gebaseerd. Bijzondere aandacht wordt gegeven aan sekse, ras en sociale klasse als correlanten van criminaliteit. De gedachte dat de twee onderzoeksmethoden uiteenlopende resultaten boeken ten aanzien van deze correlanten blijkt voor het grootste gedeelte illusoir te zijn. De voornaamste fout die gemaakt wordt ligt in de veronderstelling dat beide methoden hetzelfde gedragsdomein bestrijken. Wanneer de beperkingen van de 'self-report'-methode onderkend worden, namelijk dat haar domein doorgaans slechts de minder ernstige delicten betreft, en andere illusoire technieken verlaten worden, zal men kunnen concluderen tot consistentie. Deze consistentie en ander bewijs uit slachtofferstudies, onderzoeken naar de betrouwbaarheid en validiteit van 'self-reports' en studies naar selectieve praktijken in het strafrechtelijk systeem, wijzen uit dat zowel officiële statistieken als 'self-reports' betrouwbare indicaties kunnen geven van de demografische kenmerken van delinquenten, mits binnen het gedragsdomein dat door elke methode effectief wordt bestreken.

Met literatuuropgave.

33

Jacobs, D. *Inequality and police strength: conflict theory and coercive control in metropolitan areas.*

American sociological review, 44e jrg., nr. 6, december 1979, blz. 913-925 (USA).

De aanhangers van de conflicttheorie hebben vaak beweerd dat staatsinstellingen beheerst worden door de preferenties van de economische elites die deze controle gebruiken om hun bevoorrechte positie te waarborgen. De meest directe manier om de status quo te handhaven is door middel van een sterke politiemacht. Een logische implicatie van de conflict-

theorie houdt in dat het aantal wetshandhavers het grootst zal zijn in die hoofdstedelijke gebieden waar de economische verschillen onder de bevolking het grootst zijn. De auteur nam voor zijn onderzoek een representatieve steekproef uit de SMSA's ('standard metropolitan statistical areas') met een bevolking van meer dan 250.000 inwoners in 1960 en 1970. De mate van economische ongelijkheid werd gemeten aan de hand van de hoogte van de gezinsinkomens. De resultaten over 1960 ondersteunen de hypothese niet altijd, in tegenstelling tot de gegevens over 1970 die onveranderlijk laten zien dat gebieden met de grootste verschillen in welstand over meer wetshandhavers beschikken.

Met literatuuropgave.

34

Osborn, S. G. *Moving home, leaving London and delinquent trends*.

British journal of criminology, 20e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 54-61 (GB).

58

Uit verscheidene onderzoeken blijkt, dat misdadigheid de neiging heeft zich in bepaalde gebieden te concentreren. De hoogste percentages vindt men in industriegebieden, de laagste op het platteland. Verschillende door de politie gehanteerde procedures en een trek van delinquente gezinnen naar wijken in de binnenstad kunnen deze tendens versterken. Gezinnen die binnen dezelfde stad verhuizen blijken kinderen te hebben waarbij meer gedragsstoornissen voorkomen dan bij gezinnen die niet verhuizen. De achtergestelden verhuizen vaker binnen dezelfde stad. Wegtrekken uit de stad is kenmerkend voor de beter bedeelde. De auteur onderzoekt verschillende aspecten van het verband tussen verhuizen en delinquent gedrag. Het onderzoek is een onderdeel van de 'Cambridge study in delinquent development'. Dit is een lange-termijn-onderzoek onder 411 mannelijke schoolbezoekers uit een wijk in de binnenstad van Londen, waar een hoge mate van delinquent gedrag bestaat. Gedurende de 17 jaar waarover het onderzoek zich uitstreckte, vonden krotopruijningen en nieuwbouw op grote schaal plaats. Daarom is slechts een klein percentage van de onderzoeksgroep gedurende het onderzoek in hetzelfde huis blijven wonen. Het lijkt aannemelijk dat delinquent gedrag verband houdt met een relatief onstabiele gezinssituatie en dat voortdurende verandering van adres deze instabiliteit weerspiegelt. Degenen die al delinquent gedrag vertoonden, verhuizen met dezelfde waarschijnlijkheid uit Londen als anderen, maar het uit Londen trekken heeft een significant verband met een gering aantal nieuwe veroordelingen. Dit blijkt eerder een gevolg te zijn van vermindering van delinquent gedrag dan van procedures die de politie hanteert of van ophelderingspercentages. De auteur veronderstelt dat houdingen, die bevorderlijk zijn voor het vertonen van delinquent gedrag niet veranderen, maar dat de omstandigheden buiten Londen minder gelegenheid

en verleiding bieden.
Met literatuuropgave.

35

Reker, G. T., J. E. Côté and E. J. Peacock. *Juvenile diversion: conceptual issues and program effectiveness*. Canadian journal of criminology, 22e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 36–50 (C).

59

De 'diversion', waarvoor geen gangbare Nederlandse vertaling bestaat, wordt door Glinfort omschreven als een gradueel proces van herdefiniëring van het gedrag, waarbij de verantwoordelijkheid voor de begeleiding hiervan wordt verschoven van het justitieel systeem naar de plaatselijke gemeenschap. Er staan volgens de schrijvers van dit artikel drie elementen bij de 'diversion' centraal: de behandeling, de afrekening en het alternatief voor de straf. De behandeling is gericht op het voorkomen van verdere moeilijkheden, de afrekening vindt plaats door aandacht voor de slachtoffers en een regeling met de politie, het alternatief voor de straf komt voort uit de gedachte dat een vrijheidsstraf kan criminaliseren en schadelijk is. Met empirisch onderzoek is vanuit verschillende situaties nagegaan hoe deze aspecten in de praktijk vorm krijgen bij jeugdigen. De auteurs kritiseren een aantal van deze studies en komen tot een aantal adviezen voor toekomstige onderzoeken. Naar hun oordeel moet bij het meten van de effecten in verschillende situaties een verschillend model worden gehanteerd. Met literatuuropgave.

36

Schichor, D. *The new criminology: some critical issues*.

British journal of criminology, 20e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 1–19.

In het artikel wordt een overzicht gegeven van de grondgedachten van de 'nieuwe criminologie' en haar mogelijke gevolgen. De auteur noemt een aantal punten van kritiek op deze benadering. 1. Een neiging tot vereenvoudiging door de verklaring van crimineel gedrag in feite tot één factor te beperken, nl. de economisch-politieke machtsverhoudingen. 2. Misdad te veel in het politieke vlak trekken door het onderscheid tussen politiek en crimineel gedrag te verdoezelen, op zó'n manier dat misdad een politieke activiteit wordt en veel politieke activiteiten misdaden worden. 3. Oppositie tegen hervorming van maatregelen, omdat deze de huidige kapitalistische machtsstructuur versterken en leiden tot 'correctionalisme'. 4. Te sterke nadruk op politiek activisme met een daarmee verband houdende verwaarlozing van empirisch onderzoek. 5. Een te gesimplificeerd beeld van de kapitalistische samenleving en haar rechtssysteem. De auteur is zich ervan bewust dat hij zich in het artikel gericht heeft op punten van kritiek, en derhalve vermoedelijk niet voldoende aandacht

heeft besteed aan de positieve bijdragen van de nieuwe criminologie.
Met literatuuropgave.

37

Seib, H. *Nachschulung als Alternative zum Fahrerlaubnisenzug*.
Blutalkohol, 17e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 39-48 (BRD).

O.g.v. een statistische analyse van bloedproeven in West-Berlijn en de veroordelingen van bepaalde verkeersmisdrijven in West-Berlijn en de Duitse Bondsrepubliek, bewijst de auteur dat de beslissing om het rijbewijs in te trekken geleid heeft tot een duidelijke afname van het rijden onder invloed. De auteur is tegen een overwaardering van nascholing. Hij wijst op de nadelen die hieraan kleven en die zouden optreden als de intrekking van het rijbewijs door nascholing zou worden vervangen. De auteur is van mening dat heropvoeding zou kunnen worden toegepast in die gevallen waar het afgeven van een rijbewijs opnieuw overwogen wordt.
Met literatuuropgave.

60

38

Webb, S. D. *Deterrence theory: a reconceptualization*.
Canadian journal of criminology, 22e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 23-35 (C).

In dit artikel bespreekt de auteur de moeilijkheden bij de vaststelling van de juistheid van het veronderstelde afschrikkende effect van straffen. De gedachte dat misdaad alleen is te voorkomen door afschrikwekkende straffen te hanteren, stamt uit de zgn. klassieke school. Al lange tijd heeft men door middel van empirisch onderzoek getracht deze zgn. afschrikkingstheorie te toetsen. Volgens de auteur vergeet men hierbij een onderscheid te maken tussen verschillende groepen mensen. Niet iedereen heeft dezelfde verbondenheid met de wettelijke regels. Daarbij wordt de afschrikkingstheorie, wanneer zij alleen op het effect van de zwaarte van de straf wordt getoetst, volgens de auteur ten onrechte losgekoppeld van de motivatie van de dader. Naar zijn mening moet de afschrikkende werking ook gerelateerd worden aan het type delict. Een belangrijk onderscheid dat hierbij moet worden gemaakt is dat tussen impulsieve en compulsieve delicten. Op basis van nog een aantal andere dimensies construeert de auteur een model, waaruit de verschillende elementen van de afschrikkende werking duidelijk worden.
Met literatuuropgave.

Gevangeniswezen

39

Coigneraï-Weber, C. *10 Jahre Sozialtherapie in der JVA Tegel.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 62e jrg., nr. 6, december 1979, blz. 338–347 (BRD).

De sociaal-therapeutische afdeling voor resocialisatie van mannelijke volwassen delinquenten in de gevangenis van Tegel (West-Berlijn) bestaat 10 jaar. Na een kort overzicht van verschillende behandelingsmodellen die men in de loop der jaren heeft ontwikkeld, komt de schrijfster tot de conclusie dat men het belang van een beroepsopleiding voor de gevangenen steeds onderschat heeft en dat resocialisatie-programma's meer effect kunnen hebben als de therapeutische, opvoedkundige en opleidingsaspecten gecombineerd worden.

40

Dünkel, F. *Sozialtherapeutische Behandlung und Rückfälligkeit in Berlin-Tegel.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 62e jrg., nr. 6, december 1979, blz. 322–337 (BRD).

61

De auteur beschrijft de eerste resultaten van een onderzoek naar recidivisme bij sociaal-therapeutische behandeling. In het grootste sociaal-therapeutische behandelingsinstituut in de Bondsrepubliek zijn tussen 1971 en 1974 323 cliënten behandeld. Twee groepen werden vergeleken: een groep die de normale gevangenisbehandeling kreeg en een groep die sociaal-therapeutisch werd benaderd. Onafhankelijk van misdrijf of overtreding was er een 17 tot 22% minder recidivisme bij de sociaal-therapeutische behandelingsgroep – alleen de groep seksuele misdrijven vormt hierop een uitzondering. De resultaten pleiten voor een voortzetting van het sociaal-therapeutisch experiment.

Met literatuuropgave.

41

Grosheide, F.W., en U. van de Pol. *De kritiek op het (nog) ongebruikte rapport van de Commissie van Hattum besproken.*

Delikt en delinkwent, 9e jrg., december 1979, blz. 694–712 (N).

Het eindrapport van de Commissie doelstelling en functie huis van bewaring, (de Commissie van Hattum), heeft van verschillende zijden kritiek ontvangen. Van officiële zijde is echter nog niet hierop gereageerd. De commissie acht het wenselijk op de kritiek in te gaan, daar er misverstanden zouden kunnen ontstaan over de door haar ingenomen standpunten. De auteurs weerleggen puntsgewijs de kritiek op: 1. de uitgangspunten van het rapport, 2. de werkwijze, 3. de drie door de commissie aan het huis van bewaring toegekende opdrachten, 4. de scheiding preven-

tieven en veroordeelden, 5. de penitentiaire inrichtingswerkers, 6. de leefeenheden, 7. de hulpverlening, 8. de arbeidsbeloning, 9. het bezoek, 10. de rechtspositie en 11. de inkomst- en observatieafdeling. Tot slot merken de auteurs op dat de ontmenselijke bijwerking van de detentie zeer ongewenst is. Het huis van bewaring dient de schade zoveel mogelijk te beperken. Dit stelt echter bijzonder hoge eisen aan het beleid en aan allen die bij de uitvoering daarvan betrokken zijn.

Met literatuuropgave.

42

Rehn, G. *Rückfall nach Sozialtherapie; Vergleichende Untersuchung aus drei Hamburger Justizvollzugsanstalten.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 62e jrg., nr. 6, december 1979, blz. 357–365 (BRD).

In dit artikel worden de voornaamste resultaten besproken van een vergelijkend onderzoek in drie Hamburgse strafgevangenissen naar het recidivismepercentage onder mannelijke gedetineerden. Het onderzoek richtte zich voornamelijk op de doelmatigheid van sociaal-therapeutisch georiënteerde strafinrichtingen vergeleken met de traditionele. Het onderzoek wijst uit dat de sociaal-therapeutische benadering heeft geleid tot ca. tien procent vermindering in recidivisme.

62

43

Sagebiel, F. *Thesen zur Organisationsstruktur der sozialtherapeutischen Anstalt – Erfahrungen aus einer empirischen Begleituntersuchung.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 62e jrg., nr. 6, december 1979, blz. 365–373 (BRD).

De schrijfster beschrijft een empirisch onderzoek in een modelgevangenis in West-Duitsland met sociaal-therapeutische behandeling. De nadruk van het experiment lag op organisatie-sociologische aspecten. Als participierend waarnemer volgde zij daar de drie stadia van planning, de bezinning op de therapeutische aanpak en het latere beleid dat gericht was op het bewakend personeel. Zij geeft de uitkomsten samen-vattend weer en legt verbanden met de externe zowel als de interne sociale structuur van de inrichting en bespreekt de personeelsproblemen die voortvloeien uit dergelijke therapeutische doelstellingen.

Met literatuuropgave.

44

Verhagen, J. *Rijders onder invloed, beïnvloed; een voorlichtingsprogramma in 'de Raam'.*

Balans, 11e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 1–2 (N).

In de gevangenis 'de Raam' in Grave werd in het najaar van 1979 een experiment gedaan met een voorlichtingsprogramma voor wegens rijden onder invloed veroordeelden. Het doel is een aanzet te geven tot

bezinning op het gebruik van alcohol alvorens aan het verkeer deel te nemen. Men hoopt hierdoor een gedragsverandering te bewerkstelligen. Aan deze proef namen vier groepen van vijftien gedetineerden deel; het betrof hier groepen van 'niet-probleemdrinkers' en first-offenders. Het proefprogramma bestond – behalve uit een introductie en nabespreking – uit vier dagdelen. Achtereenvolgens werden behandeld: alcohol en de invloed op het rijgedrag; politie, vervolging en berechting; algemene informatie over alcoholgebruik; verslavingspatronen en de persoonlijke gevolgen. Het is de bedoeling dat in het vervolg eens per twee weken het programma wordt aangeboden aan een groep van vijftien gedetineerden. Selectie is nodig, gezien het grote aantal potentiële deelnemers. De selectiecriteria vragen nog aandacht, terwijl ook aan de coördinatie van de verschillende programma-onderdelen nog het nodige moet worden gedaan.

Reclassering

45

Hoffman, P.B., and B. Stone-Meierhoefer, *Post release arrest experiences of federal prisoners: a six-year follow-up.*

63

Journal of criminal justice, 7e jrg., nr. 3, herfst 1979, blz. 193–216 (USA).

De voorwaardelijke invrijheidstelling wordt in de Verenigde Staten gesuperviseerd door de 'Probation Officers'. In verband met de begeleiding van voorwaardelijk in vrijheid gestelden is een aantal regels opgesteld, waaronder het maandelijks invullen van een vragenlijst en het te allen tijde oproepbaar zijn door de Probation Officer. Een specifieke maatregel, zoals het deelnemen aan een drug- of alcoholontwenningsskuur, kan ook worden opgelegd. Na twee jaar bepaalt de 'Parole Commission' of begeleiding nog gecontinueerd moet worden. Gewoonlijk wordt de begeleiding na vijf jaar gestopt, tenzij de commissie van mening is dat de kans op recidive erg groot is. Bij de beslissing over beëindiging van jurisdictie en over het toewijzen van begeleiding speelt de waarschijnlijkheid van mogelijk toekomstig crimineel gedrag een belangrijke rol. In het onderzoek, waarvan in dit artikel verslag wordt gedaan, wordt de relatie tussen de tijdsperiode na ontslag uit de gevangenis (alleen en in combinatie met andere variabelen) en de kans op een volgende arrestatie onderzocht bij 1806 ex-gevangenen. Het betreft hier een follow-up onderzoek over een tijdsperiode van 6 jaar (1970–1976). Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens die door het 'Federal Bureau of Investigation' zijn verzameld. Bekendheid met deze relatie kan van nut zijn bij het nemen van beslissingen over de intensiteit en de duur van begeleiding. De auteurs hebben bovendien een voorbeeld gegeven van een methode voor de praktische toepassing van deze kennis in dergelijke besluitvormingsprocessen.

Met literatuuropgave.

Kinderbescherming

46

Hoefnagels, G.P. *Een halve eeuw Kinderbescherming* (2).

Familie- en jeugdrecht, 2e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 15–23 (N).

De auteur completeert in dit tweede artikel zijn schets van het leven van D.Q.R. Mulock Houwer (1903–1979). Hij maakt een indeling in elf perioden en laat Mulock Houwer zelf aan het woord. In de periode van 1933–1942 was Mulock Houwer directeur van Zandbergen. Hierbij komt o.a. zijn inrichtingsdoorlichtingsmodel aan de orde, waarmee de vele typen systemen in inrichtingen herleid kunnen worden tot acht hoofdtypen. Vervolgens komt de periode 1942–1945 aan de orde, waarin hij opgesloten zat in een concentratiekamp. Van 1946–1949 was hij directeur van het Nationaal Bureau voor Kinderbescherming, waarbij het coördineren en stimuleren van activiteiten en het adviseren van verschillende colleges zijn voornaamste taken waren. In 1949 keert hij naar Zandbergen terug. In deze periode noemt hij als belangrijkste experiment de 'samenwerking met ouders'. Tevens wordt Zandbergen een behandelingsinstelling. In 1957 ging hij over naar de 'International Union for Child Welfare'. Zijn taak was om landen te bereizen, rapporten te maken en de desbetreffende kindbeschermingsadviezen te geven. Van 1967 tot 1973 geeft hij colleges orthopedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam. Tevens doet hij hier onderzoek. Tot na zijn pensionering blijft hij aan. In een nabeschuiving stelt de auteur nog enige vragen aan Mulock Houwer en zijn vrouw.

64

47

Koens, M. J. C. *De wetsvoorstellen inzake de omgang na scheiding*.

Familie- en jeugdrecht, 2e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 1–9 (N).

De auteur gaat allereerst in op de uitgangspunten van het wetsontwerp inzake de 'Herziening van het scheidingsprocesrecht en het omgangsrecht in verband met scheiding'. Hij noemt hierbij primair de wezensverbondenheid van kind en ouder als grondslag voor de omgang na echtscheiding. De tweede grondgedachte is dat de wijze waarop omgang tussen kind en ouder niet-voogd zal plaatsvinden primair een verantwoordelijkheid is van de ouders en kinderen. Als laatste punt noemt hij dat aan de opvattingen van de kinderen vanaf de leeftijd van 12 jaar door de rechter veel belang dient te worden toegekend. Vervolgens geeft de auteur een toelichting op de materieelrechtelijke en de procesrechtelijke bepalingen van het wetsvoorstel. Nadat hij adviezen van het College van Advies voor de kindbescherming, de Afdeling voor Familie- en Jeugdrechtspraak en het WIJN heeft besproken, maakt hij enige kanttekeningen, waarbij hij de moge-

lijke knelpunten noemt. Hij concludeert dat een wetsontwerp nog meer dan het huidige de primaire verantwoordelijkheid van de ouders en kinderen dient te beklemtonen, doch daarnaast het belang van goede hulpverleningsmogelijkheden dient te accentueren. Tot slot bespreekt hij de toekomstige ontwikkelingen, waarbij hij de Family Law Act van 1975 van Australië als voorbeeld neemt.
Met literaturopgave.

Politie

48

Deegmulder, H. *Centrale bevelen aan de politie*.
Tijdschrift voor de politie, 41e jrg., nr. 12, december 1979, blz. 654–661 (N).

65 De auteur bepleit de invoering van een beperkte bevelsbevoegdheid van de centrale regering ten opzichte van het politieapparaat. Deze bevelslijn met betrekking tot de 'burgemeesterlijke openbare orde' zou via de minister van Binnenlandse Zaken, de Commissarissen van de Koningin en de burgemeesters moeten lopen. Kern van het betoog is, dat bevelsbevoegdheden in beginsel dienen te worden toegepast overeenkomstig de geldende rechtsregels als bedoeld in art. 28 Politiewet. Het 'noodrecht' uit art. 219 Gemeentewet vormt het enige argument om een dergelijke bevelsbevoegdheid van de centrale regering te blokkeren. De klassieke vrees voor het 'informatiewapen', opvattingen over de afhankelijkheid in het politieoptreden, het belang van de burgemeesters en de decentralisatiegedachte zijn mogelijke weerstanden die door de auteur worden besproken, maar zij kunnen z.i. geen argumenten opleveren tegen de invoering van een centrale bevelsbevoegdheid.
Met literaturopgave.

49

Junger-Tas, J. *Rapport 'Sterkte van de Politie': de visie van een onderzoeker*.
Algemeen politieblad, 129e jrg., nr. 1, 5 januari 1980, blz. 3–7 (N).

De auteur toetst in dit artikel het rapport 'Sterkte van de Politie', uitgebracht door de Projectgroep Organisatiestructuren, aan de eisen die aan een empirisch sociaal-wetenschappelijk onderzoek gesteld dienen te worden. In het bijzonder komen vier aspecten aan de orde: 1. de onderzoekopzet; 2. de kwantitatieve onderzoeksgegevens; 3. de kwalitatieve gegevens; 4. de uit het onderzoek voortvloeiende beleidsaanbevelingen. De auteur heeft kritiek op de opzet en uitvoering van het onderzoek, met name waar het betreft de verantwoording van de gebruikte gegevens. Onduidelijk blijven bijvoorbeeld de duur van een bepaalde onderzoeksperiode, de totstandkoming van tabellen, etc. De kritiek betreft niet zozeer de inhoud van het rapport, dan wel de wijze waarop men van onderzoek-

gegevens naar inhoudelijke conclusies overstapt. De auteur is tot slot van mening dat het rapport door de zwakke onderzoekopzet en uitvoering zoveel aanknopingspunten voor ontzenuwing biedt, dat het niet anders kan dan zijn doel voorbij schieten.

50

Kirchheiner, H. H. *Politie en publiek. Enkele kanttekeningen bij een voorontwerp tot wijziging van de politiewet.*

Delikt en delinkwent, 10e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 23–28 (N).

Met het oog op verbetering van de relatie politie–publiek hebben de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken een voorstel tot wijziging van de politiewet gedaan, dat inhoudt dat arrondissementsgewijs klachtencommissies zullen worden ingesteld. Het initiatief dient te worden toegejuicht maar de auteur vraagt zich af of het ontwerp aan de gestelde verwachtingen zal voldoen. Hij wijst er op dat de commissie jegens de klager niet zelfstandig bevoegd is haar eigen oordeel te geven over een individueel fout handelen van een politieman (-vrouw). Waarom niet zo spoedig mogelijk het instituut van de onafhankelijke ombudsman in Nederland ingevoerd? Ten aanzien van de onafhankelijkheid van de commissie zal veel afhangen van de wijze waarop de ministers zich zullen doen voorlichten over de te benoemen leden. Met functionele onafhankelijkheid alleen is men er niet. Tenslotte wordt aandacht besteed aan de competentie van de commissie die, volgens de auteur, terecht geen beleidsvragen omvat.

66

51

Poole, E. D., and R. M. Regoli. *Changes in the professional commitment of police recruits: an exploratory case study.*

Journal of criminal justice, 7e jrg., nr. 3, herfst 1979, blz. 243–247 (USA).

In dit artikel wordt verslag gedaan van een onderzoek bij 36 politierekruten naar het effect van het allereerste socialisatieproces voor wat betreft de beroepsbetrokkenheid. Het onderzoek bij deze rekruten heeft op twee tijdstippen plaats gevonden, waarbij men de mate van professionele betrokkenheid tot het beroep heeft bepaald. De eerste test werd onmiddellijk na hun plaatsing in actieve dienst afgenomen en de tweede afname gebeurde zes maanden later. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat er bij de rekruten sprake was van een significante afname van de beroepsbetrokkenheid tussen de eerste en de tweede testafname. Het jaar waarin het onderzoek heeft plaatsgevonden is 1976. Naar aanleiding van de bevindingen uit het onderzoek geven de auteurs twee theoretische verklaringen voor het verschijnsel van vermindering van beroepsbetrokkenheid dat zij in hun onderzoek gevonden hebben.

Met literatuuropgave.

Skogan, W. G., and G. E. Antunes. *Information, apprehension and deterrence: exploring the limits of police productivity.*

Journal of criminal justice, 7e jrg., nr. 3, herfst 1979, blz. 217–241 (USA).

Vooral bij vermogensdelicten heeft de politie minder mogelijkheden om de begane misdaden op te lossen en overtredders in hechtenis te nemen. Op grond van een uitgebreid literatuuronderzoek naar het arrestatiebeleid van de politie komen de auteurs tot de veronderstelling dat met name informatie een bepalende rol speelt bij de mogelijkheid voor de politie om wetsovertreders in hechtenis te nemen. De volledige afwezigheid van informatie stelt een duidelijke grens aan de mogelijkheid een zaak op te lossen. Voor het nader bepalen van deze grens hebben de auteurs gebruik gemaakt van een in 1973 door het Amerikaanse Bevolkingsregister gehouden nationale slachtoffer-enquête. Ze analyseerden de soorten en hoeveelheden informatie waarover de politie uit mededelingen van slachtoffers en via surveillance-activiteiten potentieel kan beschikken. Uit hun onderzoek is gebleken dat, ook wanneer de politie zou uitgaan van de direct beschikbare informatie, dit in de praktijk nog geen beter resultaat zou opleveren. Van de potentieel aanwezige maar niet rechtstreeks beschikbare informatie wordt echter onvoldoende gebruik gemaakt. In het licht van deze bevindingen bezien de auteurs een aantal mogelijke suggesties ter verbetering, welke in de literatuur over politieproductiviteit en procedures naar voren zijn gebracht.

Met literatuuropgave.

67

Staal, B. *Klagen over de politie.*

Het tijdschrift voor de politie, 42e jrg., nr. 1, januari 1980, blz. 1–4 (N).

Dit artikel bevat enkele gedachten over de klachtenproblematiek, mede naar aanleiding van het voorstel tot wijziging van de Politiewet, ingediend door de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie. Doel van dit voorstel tot wetswijziging is het instellen van klachtencommissies. De auteur geeft vier bezwaren van algemene aard tegen de voorgestelde wetswijziging. Vervolgens worden vijf uitgangspunten voor hantering van het 'klachtenprobleem' behandeld. De auteur pleit voor benadrukking van de verantwoordelijkheid van de burgemeester als korpsbeheerder. De burgemeester dient zich bij de klachtenproblematiek te bedienen van een adviescommissie, aldus de auteur.

Boekwerken

Over de adressen der bibliotheken waarbij de genoemde publikaties ter inzage kunnen worden gevraagd, kunnen inlichtingen worden ingewonnen bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Schedeldoekshaven 100, 's-Gravenhage, tel. 070-70 65 54/55.

Advies over experimenten met verstrekking van heroïne onder sociaal-geneeskundig toezicht.
Amsterdam, Raad voor de jeugdvorming, 1979.

Affirmative action in the criminal justice system.
Washington, U.S. Department of justice, Law enforcement assistance administration. National institute of law enforcement and criminal justice, ca. 1979.

68

Alexander, Y., D. Carlton and P. Wilkinson. *Terrorism: theory and practice.*
Boulder, 1979.

Burpo, J. H. *Police unions in the civil service setting.*
Washington, U.S. Department of justice, Law enforcement assistance administration, National institute of law enforcement and criminal justice, 1979.

Computer crime; criminal justice resource manual.
Washington, National criminal justice information and statistics service, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Croft, J. *Crime and comparative research.*
London, HMSO, 1979.
Home office research study, 57.

Drost, T. R., en L. J. Schulte. *Dwarsliggers in de lopende vonnissen; achtergronden van niet-melding bij een oproep tot het uitzitten van een eerder opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf.*
Groningen, Kriminologisch instituut Rijksuniversiteit Groningen, 1979.

Dijk, J. J. M. van, en C. H. D. Steinmetz. *De WODC-slachtoffer-enquêtes 1974-1979; verslag van een jaarlijks onderzoek naar de omvang en aard van de kleine criminaliteit in Nederland, de bereidheid van de bevolking om delicten bij de politie aan te geven en het verbaliseringsbeleid van de politie.*
's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1979.
Onderzoek en beleid, 13.

Dijkhuizen, B. *Een onderzoek naar het ontstaan en de afhandeling van klachten bij de Amsterdamse politie.* Amsterdam, z. uitg., 1979.
Doctoraalscriptie Nederlands recht.

Eindrapport werkgroep rechtspositie patiënten in psychiatrische ziekenhuizen.
's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1980.

Euthanasie; rapport van een commissie van de wetenschappelijke instituten van KVP, ARP, en CHU;
(Voorz. E. Schroten).
Den Haag, Wetenschappelijke instituten CDA, 1979.

Geen plaatselijk kraakverbod, geen landelijk kraakverbod; een brosjure van het Landelijk overleg kraakgroepen (L.O.K.).
Arnhem, L.O.K., 1979.

Gemeente en privacy; een rapport over gemeentelijke persoonsregistraties.
's-Gravenhage, Vereniging van Nederlandse gemeenten, 1979.
Blauwe reeks, 61.

69

Harddrugproblematiek, De, in Noord-Brabant; een verkennend onderzoek naar het gebruik van harddrugs en de hulpverlening aan harddruggebruikers; onderzoekers: T. Horn, H. Kemps, M. Timmers et al.
's-Hertogenbosch, Provinciaal opbouworgaan Noord-Brabant, 1978.

Kaaden, J. J. van der. *De tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke gevangenisstraf.*
's-Gravenhage, Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum van het Ministerie van justitie, 1979.

Kaaden, J. J. van der. *De strafbare belediging.*
's-Gravenhage, Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum van het Ministerie van justitie, 1979.

Klachten commissies; voorstel tot aanvulling van de Politiewet; uitg. door de Afdeling voorlichting van het Ministerie van binnenlandse zaken.
's-Gravenhage, ca. 1979.

Locke, H. B. *The impact of affirmative action and civil service on American police personnel systems.*
Washington, U.S. Department of justice, Law enforcement assistance administration, National institute of law enforcement and criminal justice, 1979.

Machura, G., und H. Stim. *Eine kriminelle Karriere.*
Wiesbaden, Akademische Verlagsgesellschaft, 1978.
Theorie und soziale Praxis, 9.

Medisch tuchtrecht, het mes erin?
Nijmegen, Medische faculteitsvereniging en Nijmeegse criminologische en strafrechtelijke vereniging Dr. Nico Muller, 1979.

Miron, M.S., and A. P. Goldstein. *Hostage*.
New York enz., Pergamon press, 1979.

Police computer technology; ed. by K. W. Colton.
Lexington, Mass., enz., Lexington books, 1978.
Innovative resource planning in urban public safety
systems, 3.

Public opinion on crime and criminal justice; reports
presented to the thirteenth criminological research
conference; in collab. with J. J. M. van Dijk, P. Ro-
bert, H. J. Schneider et al.
Strasbourg, Council of Europe, European committee
on crime problems, 1979.
Collected studies in criminological research, XVII.

Punch, M. *Policing the inner city*; a study of Amster-
dam's Warmoesstraat.
London enz., McMillan, 1979.

Rückerl, A. *Die Strafverfolgung von NS-Verbrechen
1945-1978*; eine Dokumentation.
Heidelberg enz., Müller, 1979.
Recht-Justiz-Zeitgeschehen, 31.

Rural programs; prep. for the Office of juvenile justice
and delinquency prevention.
Washington, Law enforcement assistance administra-
tion, U.S. Department of justice, 1979.

Samen werken aan jeugdwelzijn; eindrapport van de
projectenbegeleidingscommissie jeugdwelzijnsbeleid.
's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1979.

Short, E. H., and C. Doolittle. *Records management*.
Washington, U.S. Department of justice, Law enforce-
ment assistance administration, National institute of
law enforcement and criminal justice, 1979.
Trial court management series.

Ten einde raad; over de toekomst van de reclasserings-
raden; definitieve versie van het eindrapport van de
Kommissie 'raden' van de Vereniging van reclasserings-
instellingen.
Den Bosch, Vereniging van reclasseringsinstellingen,
1978.

Turck, B. de. *Politiserende hulpverlening*; een oriën-
tering.
Nijmegen, LINK, 1978.

Vandalisme? ; *rapport over de jongerenproblematiek
in Amsterdam-Noord*.
Amsterdam, Werkgroep jonge renproblematiek Amster-
dam-Noord, 1979.

Winkels, M. *Vrouwen over hun reklassering*; een kwal-
itatief onderzoek onder 20 reklasseringsklienten.
Groningen, Kriminologisch instituut Rijksuniversiteit
Groningen, 1980.

Redactie

mr. T. Frank

mr. M. R. Duintjer-Kleijn

Coördinatie literatuuroverzicht

W. M. Been

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie
Centrum, Schedeldoekshaven 100,
Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage

Voor inlichtingen en adreswijzigingen

Telefoon 070-706558

Uitgave van

Het Ministerie van Justitie

Druk

Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage

Opname in dit blad betekent niet, dat de inhoud der artikelen het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

Het WODC wil slechts uw aandacht vestigen op hetgeen in de vakliteratuur leeft.